

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
MEDIACIJOS KATEDRA

GIEDRĖ MASLAUSKAITĖ

ATKURIAMOJO TEISINGUMO IR TARPININKAVIMO SPECIALIZACIJA

Mediatorių lavinimo modeliai Europoje
bei JAV: lyginamasis aspektas

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė:
Doc.dr. R.Mienkowska-Norkienė

VILNIUS, 2011

TURINYS

IVADAS.....	4
I. MEDIATORIŲ LAVINIMO MODELIAI EUROPOJE	8
1.1 Jungtinė Karalystė.....	8
1.1.1 Šeimos mediacija.....	8
1.1.2 Bendruomeninė ir kaimynų mediacija.....	10
1.1.3 Civilinė ir komercinė mediacija.....	11
1.1.4 Aukos ir nusikaltėlio mediacija.....	13
1.2 Vokietija.....	20
1.2.1 Mediatorių lavinimas.....	21
1.2.2 Šeimos mediacija.....	23
1.2.3 Bendruomeninė mediacija.....	25
1.2.4 Komercinė ir darbo mediacija.....	26
1.2.5 Aukos ir nusikaltėlio mediacija.....	26
1.2.6 Teisminė mediacija.....	27
1.3 Lenkija.....	30
1.3.1 Aukos ir nusikaltėlio mediacija.....	31
1.3.2 Civilinė ir šeimos mediacija.....	34
1.3.3 Mediatorių lavinimas aukštosiose mokyklose.....	35
1.3.4 Bendrieji mediatorių lavinimo reikalavimai.....	36
1.4 Švedija.....	39
1.4.1 Teisminė mediacija.....	39
1.4.2 Mediacija darbo teisėje.....	43
1.4.3 Aukos ir nusikaltėlio mediacija.....	44
1.5. Mediatorių lavinimas Lietuvoje.....	46
II. MEDIATORIŲ LAVINIMO MODELIS JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE....	48
2.1 Mediatorių lavinimas.....	48
2.2 Vieningas mediacijos įstatymas.....	51
2.3 Aukos ir nusikaltėlio mediacija.....	52
2.4 Teisminė mediacija.....	53

III. EMPIRINIS TYRIMAS.....	56
3.1 Tyrimo metodologija, analizė ir rezultatai.....	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	60
SANTRAUKA.....	62
SUMMARY.....	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	64
PRIEDAS.....	72

IVADAS

Temos problematika ir aktualumas. Apie 1960 metus JAV prasidėjęs mediacijos diegimo procesas darbo teisėje ir ginčams tarp kaimynų spręsti sėkmingai įsitvirtino ir tapo lygiavertė alternatyva teisminiam bylinėjimuisi įvairiose teisės srityse. Be to, taip buvo siekiama išspręsti civilinės justicijos krizę, sukeltą amerikiečių bylinėjimosi kultūros, kas lėmė didžiulį teismų darbo krūvį.¹ Nors mediacijos įsitvirtinimą Europoje nulėmė kiek kitokios aplinkybės nei JAV, daugumoje valstybių šis procesas yra sėkmingai naudojamas, kai tuo tarpu kai kuriose, įskaitant ir Lietuvą, dar tik žengia pirmuosius žingsnius.

Mediacijai sparčiai populiarėjant, vis aktualesnis darosi ir mediatorių lavinimo klausimas. Natūralu, kad plečiant šios paslaugos teikimą, būtina priimti ne tik atitinkamus teisės aktus, leidžiančius įdiegti mediaciją į teisinę sistemą (ypač kalbant apie teisminę mediaciją, nes būtent šiuo atveju reikia reglamentuoti proceso organizavimo, derinimo su teismo procesu, nukreipimą medijuoti ir kitus klausimus), bet ir rūpintis mediatorių kvalifikacija. Svarbu užtikrinti ne tik teorinį paruošimą, praktinių įgūdžių suteikimą, bet ir įsitikinti reikiamų asmeninių savybių turėjimu, prieš akredituojant asmenis. Aukšta mediatoriaus kvalifikacija yra kokybiško mediacijos proceso sąlyga, užtikrinanti veiksmingumą, nešališkumą bei kompetentingumą, todėl šiuos aspektus pabrėžia Europos Tarybos bei Europos Sąjungos institucijos: Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R(98) 1 dėl mediacijos šeimos santykiuose² pabrėžė, jog, nepriklausomai nuo mediacijos proceso organizavimo valstybėse, turi egzistuoti mechanizmai, užtikrinantys mediatorių pasirinkimą, lavinimą ir kvalifikaciją bei standartų, kuriuos turi atitikti mediatoriai, sukūrimą; rekomendacija Nr. R (99) 19³ dėl mediacijos baudžiamojoje teisėje įtvirtina siūlymą valstybėms narėms sukurti mediatorių atrankos, lavinimo ir vertinimo standartus, taip pat rekomenduoja mediatorius rinktis iš įvairių socialinių grupių, kurie turėtų gerą suvokimą apie vietinę kultūrą ir bendruomenę, be to, mediatorius turėtų gebėti pademonstruoti mediacijai reikalingas asmenines savybes, o jų lavinimas turėtų apimti tiek pradinį mokymą, tiek

¹ Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. - 44 psl.

² Recommendation of 21 January 1998 No. R(98) 1 of the Committee of Ministers on Family Mediation. Prieiga per internetą: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec\(98\)1%20E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec(98)1%20E.pdf) Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

³ Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters. Prieiga per internetą: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=420059&Site=DC> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

ir specialius kursus organizacijose, kurie užtikrintų aukštą mediatoriaus kompetencijos lygį bei suteiktų būtinų žinių, dirbant su auka ir nusikaltėliu; rekomendacija Nr. R (2002)⁴ dėl mediacijos civiliniuose santykiuose siūlo valstybėms narėms priimti atitinkamus standartus, reglamentuojančius mediatorių atranką, atsakomybę, mokymą bei kvalifikaciją; Europos mediatorių elgesio kodeksas⁵ numato, jog, siekiant užtikrinti mediatorių kompetenciją, svarbu skatinti tinkamą mokymą ir nenutrūkstamą žinių bei praktinių įgūdžių atnaujinimą, atsižvelgiant į bet kokius reikšmingus standartus arba akreditavimo sistemas; Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB⁶ dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų 4 str. įtvirtintas mediacijos kokybės užtikrinimas numato, jog yra skatintinas pirminis ir tolesnis mediatorių mokymas, taip pat skatintinas ir mediatorių bei mediacijos paslaugas teikiančių organizacijų savanoriškų elgesio kodeksų rengimas ir jų laikymasis.

Ar reikalingas mediatorių kvalifikacijos klausimo reglamentavimas įstatymų lygmenyje – diskusinis klausimas tiek mediacijos vystymosi pradžios stadijoje esančioms valstybėms, tiek toms, kurios jau gali pasigirti kelių dešimtmečių praktika. Dažnai pasigirsta nuomonė, jog nevertėtų mediacijos pernelyg išsamiai ir griežtai reglamentuoti, siekiant padaryti ją kuo mažiau panašią į teismo procesą, kas ypatingai aktualu valstybėms, dar tik pradedančioms diegti mediaciją ir siekiančioms parodyti visuomenei šio proceso pranašumą, pasireiškiantį tokiomis savybėmis kaip neformalumas, operatyvumas, universalumas ir kt. Dar vienas probleminis klausimas – koks mediatorių lavinimo modelis yra efektyviausias, užtikrinantis tinkamą mediatoriaus kvalifikaciją ir sėkmingą mediacijos procesą.

Mediatorių lavinimo klausimas yra nagrinėjamas užsienio valstybių autorių. Magistriniame baigiamajame darbe remiamasi šių autorių darbais: N.M.Alexander⁷, H. Brooke⁸, E. Czwartosz⁹,

⁴ Recommendation of 18 September 2002 No. R (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters. Prieiga per internetą: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&Site=CM> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

⁵ Europos mediatorių elgesio kodeksas. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

⁷ Alexander N.M., Gottwald W., Trenzcek Th. Global trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006.

⁸ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010.

⁹ Czwartosz E. Victim-Offender Mediation. Short Notes From Poland.

S. Goldberg¹⁰, M. Umbreit¹¹, D.Spencer, M. Brogan¹². Lietuvos mokslininkai mediatorių lavinimo problemos dar nėra nagrinėję savo darbuose.

Kadangi magistrinio darbo apimtis neleidžia apžvelgti visų Europos valstybių mediatorių lavinimo modelių, buvo pasirinktos šios valstybės: Jungtinė Karalystė dėl ilgametės mediacijos taikymo praktikos bei specifiškumo ir panašumo su JAV dėl bendrosios teisės sistemos; Vokietija, kaip viena iš labiausiai pažengusių valstybių, atstovaujančių vidurio Europą, įžvelgiant specifiškumą dėl federalinės šalies sistemos; Švedija pasirinkta kaip Skandinavijos atstovė bei Lenkija, kaip valstybė, sėkmingai vystanti mediaciją bei turinti daug bendrų bruožų su Lietuva, todėl laikytina labiausiai sektinu pavyzdžiu mūsų šaliai. Modelio sąvoka šiame darbe vartojama kaip dažniausiai ir plačiausiai naudojamos praktikos pavyzdys.

Magistrinio baigiamojo darbo **tikslas** – išanalizuoti, palyginti bei įvertinti mediatorių lavinimo modelius Europoje ir JAV.

Tiksliui pasiekti yra keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti mediatorių lavinimo modelius pasirinktose Europos valstybėse ir JAV.
2. Atskleisti nagrinėjamų modelių panašumus, skirtumus ir ypatumus.
3. Išanalizuoti aplinkybes, lemiančias atitinkamo mediatorių lavinimo modelio taikymą pasirinktose valstybėse.
4. Remiantis užsienio valstybių patirtimi, pasiūlyti mediatorių lavinimo modelį, labiausiai tinkantį Lietuvai.

Magistro baigiamojo darbo **dalykas** – Europos ir JAV mediatorių lavinimo modelių analizė. Darbo **objektas** – Europos ir JAV mediatorių lavinimo modeliai.

Šio magistrinio darbo **hipotezė** – Mediatorių darbo kokybę lemia ne tik teorinis bei praktinis mokymas, bet ir asmeninės mediatorių savybės, kurios yra labiau pabrėžiamos JAV negu Europoje.

Magistriniame darbe taikomas užsienio valstybių įstatymų, kitų teisės aktų bei rekomendacinio pobūdžio mediatorių elgesio ir etikos kodeksų standartų analizės metodas. Sisteminės analizės pagalba aprašomas tiek mediacijos, tiek ir mediatorių kvalifikacijos reglamentavimas teisės aktuose. Pasitelkiant lyginimo metodą, aprašoma skirtingų valstybių patirtis, ruošiant būsimus

¹⁰ Goldberg S., Shaw M.L. The Past, Present and Future of Mediation as Seen through the Eyes of Some of Its founders // Negotiation Journal, 2010.

¹¹ Umbreit M.S. Victim Offender Mediation Training Manual. Center for Restorative Justice and Peacemaking, 2006.

¹² Spencer D, Brogan M. Mediation Law and Practice. Cambridge University Press, 2006.

mediatorius įvairiose mediacijos srityse. Plačiai taikomas ir apibendrinimo metodas, darant išvadas tiek apie atskiros šalies lavinimo modelius, tiek ir darant bendras viso magistrinio darbo išvadas. Apibūdinant nagrinėjamų modelių privalumus bei trūkumus, naudojamosi abstrakcijos metodu.

Magistrinis baigiamasis darbas susideda iš teorinės bei metodologinės dalies, išvadų ir pasiūlymų. Teorinėje dalyje analizuojami ir vertinami pasirinktų užsienio valstybių mediatorių lavinimo modeliai įvairiose mediacijos srityse, taip pat trumpai apibūdinama situacija Lietuvoje. Metodologinėje dalyje aprašomas atliktas tyrimas, siekiant išsiaiškinti praktikuojančių mediatorių nuomonę apie mokymo programų efektyvumą bei svarbiausius jų aspektus. Išvados bei pasiūlymai pateikiami remiantis teorine bei metodologine darbo dalimis.

I. MEDIATORIŲ LAVINIMO MODELIAI EUROPOJE

Buvo pasirinktos Jungtinė Karalystė kaip viena iš seniausių mediacijos praktiką turinti bei vienintelė Europos bendrosios teisės sistemos valstybė, Vokietija – kaip viena labiausiai išsivysčiusių Vidurio Europos valstybių, kurios federalinė struktūra nulemia ir mediatorių mokymo ypatumus, Švedija – kaip Skandinavijos atstovė, bei Lenkija – kaip valstybė, sparčiai vystanti mediaciją bei turinti daugiausiai bendrų bruožų su Lietuvos valstybe, dėl ko laikytina pavyzdžiu. Mediatorių lavinimo modeliai nagrinėjami pagal teisės, kurioje ji vykdoma, šakas.

1.1 Jungtinė Karalystė

Jungtinės Karalystės priklausymas bendrosios teisės sistemos šalims lemia spartesnę, lyginant su kitoms Europos šalimis, mediacijos vystymąsi. Šis bruožas ir ilgametė mediacijos taikymo praktika lėmė daugybės teisės aktų atsiradimą, reglamentuojančių mediacijos taikymą apskritai bei mediatorių lavinimo klausimą. Dėl bendro valstybinio reglamentavimo nebuvimo, mediatorių lavinimo modeliai skiriasi net ir toje pačioje srityje. Populiariausias mediatorių mokymo būdas – atskirtų organizacijų organizuojami kursai, mokymo programos, orientuotos į viena, specifinę sritį.

1.1.1 Šeimos mediacija

Šeimos mediacija Jungtinėje Karalystėje didžiausią vystymosi pagreitį įgavo nuo 1997 m., kuomet buvo priimtas Šeimos teisės įstatymas (angl. Family Law Act, 1996) bei tapo prieinamas viešas finansavimas per Teisinių paslaugų komisiją (angl. Legal Service Commission).¹³ Šeimos mediacijos, taip pat ir mediatorių lavinimo paslaugas teikia daugybė nevyriausybinių organizacijų. Šeimos mediacijos taryba (angl. Family Mediation Council) (toliau – Taryba) Jungtinėje Karalystėje veikia kaip skėtinė organizacija mediacijos paslaugų tiekėjams šalyje, rūpinasi mediatorių akreditacija, aprobuoja mediatorių lavinimo institucijas bei praktikos kodeksus. 2007 m. įsteigtos organizacijos vienas pagrindinių tikslų – suderinti šeimos praktikos

¹³ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.

standartus, skatinti geriausią praktiką šioje mediacijos srityje, užtikrinti, jog visuomenei būtų prieinamos tarnybos, siūlančios minėtus griežtus profesionalumo bei lavinimo standartus. Tarybai priklauso tokios organizacijos: Nacionalinė šeimos mediacija (angl. National Family Mediation), kuri jungia dar 47 padalinius, ne pelno siekiančias labdaros organizacijas, Anglijoje ir Velse. Taip pat: Šeimos mediacijos asociacija (angl. Family Mediation Association), Sprendimas (angl. Resolution), Alternatyvaus ginčų sprendimo grupė (angl. the ADR Group), Teisininkų draugija (angl. Law Society) bei Mediatorių kolegija (angl. College of Mediators)¹⁴. Kiekviena rūpinasi, jog jos narystėje esantys mediatoriai laikytųsi Šeimos mediacijos tarybos nustatytų praktikos standartų, praeitų tam tikrą Tarybos aprobuotą mokymą, tėtų profesinį tobulėjimą bei įgytų specialių žinių, esant tokiam poreikiui.¹⁵

Šeimos mediacijos taryba glaudžiai bendradarbiauja su Teisinių paslaugų komisija bei Teisingumo ministru, kurdamą su šeimos mediacija susijusius projektus.¹⁶ Šeimos mediatoriams leidžiama siūlyti tik Teisinių paslaugų komisijos, kuriai priklauso Teisinių paslaugų komisijos kokybės standartas, finansuojamas paslaugas. Šis kokybės standartas reiškia, jog kiekvienas mediatorius, teikiantis viešojo finansavimo mediacijos paslaugas, privalo būti organizacijos, priklausančios Šeimos mediacijos tarybai, narys. Tuo tarpu toks reikalavimas nėra taikomas privačiomis lėšomis finansuojamiems šeimos mediatoriams, nepaisant to, jog Taryba atkakliai siekia vienodų standartų mediatoriams, nepriklausomai nuo finansavimo pobūdžio, kad būtų pasiektas vienodas reguliavimas.¹⁷

Šeimos mediacijos taryba numatė tokius minimalius reikalavimus mediatoriams, kaip sėkmingas baigimas Šeimos mediacijos tarybos patvirtintų kursų, priklausymas Tarybos narystėje esančiai organizacijai ir kt.¹⁸ Šeimos mediatorių praktikos kodekse numatyta, jog kiekvienas mediatorius privalo baigti organizacijos narės nustatytą ir Šeimos mediacijos tarybos akredituotą

¹⁴ Anksčiau buvo vadinama Jungtinės Karalystės Šeimos mediatorių kolegija (angl. UK College of Family Mediators). Pavadinimo pakeitimas siejamas su organizacijos veiklos plėtra, nustatant bendruomeninės bei darbo mediacijos standartus.

¹⁵ Family Mediation Council <http://www.familymediationcouncil.org.uk/2.html> Prisijungimo laikas 2011-08-17.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.

¹⁸ Family Mediation Council Agreed Minimum Requirements for Mediators Carrying Out Information and Assessment Meetings Prieiga per internetą <http://www.familymediationcouncil.org.uk/6.html>. Prisijungimo laikas: 2011-04-09.

mokymo programą. Be to, būtinas tęstinis mokymas, siekiant išlaikyti bei pagerinti savo įgūdžius.¹⁹

Taigi, nepaisant to, jog Jungtinėje Karalystėje galima rinktis iš daugybės institucijų, teikiančių tiek šeimos mediacijos, tiek ir mediatorių lavinimo paslaugas, vis dėlto pagrindinį vaidmenį vaidina viena, skėtinė, organizacija – Šeimos mediacijos taryba, kuri rūpinasi aukštais kokybės standartais bei gera praktika. Vienos organizacijos dominavimas leidžia bent šiek tiek suvienodinti mediatorių lavinimo standartus, kadangi jie tampa sektini minėtai institucijai priklausančioms organizacijoms. Be to, lavinimo modeliai, kuriami vadovaujantis vienodais reikalavimais, tampa iš esmės panašūs, o tai leidžia tikėtis panašios kokybės mediacijos proceso, esant tokiam pačiam mediatorių pasirengimui.

1.1.2 Bendruomeninė ir kaimynų mediacija

Jungtinės Karalystės Mediacija (angl. Mediation UK) iki likvidavimo 2007 m. veikė kaip skėtinė organizacija šimtui dvidešimt bendruomeninės mediacijos paslaugų teikėjams. 2009 m. Mediatorių koledžas išplėtė savo veiklą bei ėmėsi nustatinėti standartus ir bendruomenės mediatoriams. Šiuo metu organizacijai priklauso šimtas mediatorių narių, atitinkančių nustatytus standartus. Be to, Teisinių paslaugų komisija šiems mediatoriams nebetaiko kokybės standarto. Dauguma bendruomeninės ir kaimynų mediacijos organizacijų susiduria su finansavimo problemomis. Kai kurios iš jų daugiau ar mažiau su pertraukomis finansuojamos vietinės valdžios institucijų, kitos teikia nemokamas paslaugas. Dėl šios priežasties organizacijos dažniausiai neišgali pasirūpinti geros kokybės mediatorių lavinimu bei organizuoja mokymus pačios. Bendruomeninėje mediacijoje paprastai dalyvauja ir ko-mediatoriai, kurie mokosi vieni iš kitų. Taip yra sudaromos puikios sąlygos greitam įvertinimui bei priežiūrai.²⁰

Lyginant su šeimos ir kitų sričių mediatorių lavinimu Jungtinėje Karalystėje, bendruomenės mediatoriams taikoma mažiausiai išsilavinimo reikalavimų, o dauguma specialistų yra savanoriai. Mūsų nuomone, tokiai praktikai yra pritartina, nes bendruomeninė mediacija yra savita dėl jos metu sprendžiamų problemų, todėl, nors mediatoriui būtų privalu turėti bent bazines žinias apie

¹⁹ Family Mediation Council Code of practice for family mediators. Prieiga per internetą: <http://www.familymediationcouncil.org.uk/5.html> Prisijungimo laikas 2011-04-09.

²⁰ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.

mediaciją, visgi didelę reikšmę turi to asmens santykis su bendruomene, socialinės aplinkos, kurioje ši gyvena, išmanymas.

1.1.3 Civilinė ir komercinė mediacija

Civilinė ir komercinė mediacija Jungtinėje Karalystėje atsirado 1989 m.²¹ Šiuo metu svarbiausią vietą šioje srityje užima Civilinės mediacijos taryba (angl. Civil Mediation Council), įkurta 2003 m., kaip neutrali ir nepriklausoma organizacija, siekianti skatinti civilinę ir komercinę mediaciją kaip alternatyvą teisminiam ginčų sprendimui bei tęsti teisės reformą.²² Siekdama plėtoti gerą praktiką, Civilinės mediacijos taryba skatina tyrimus, tęstinį mokymą bei kokybės standartus civilinės ir komercinės mediacijos srityje. Šiam tikslui pasiekti, organizacija leidžia geros praktikos kodeksus, akredituoja mediacijos paslaugas teikiančias institucijas, o per jas – ir pačius mediatorius.²³ Šiuo metu veikia 52 Civilinė mediacijos tarybos akredituotos mediacijos paslaugas teikiančios organizacijos. Civilinės mediacijos taryba nuolat organizuoja konferencijas ir forumus bei turi jau daugiau nei 400 narių.²⁴ Narystė Taryboje yra atvira mediacijos paslaugų tiekėjams, mediatoriams, Teisininkų draugijai (angl. The Law Society), Advokatų tarybai (angl. the Bar Council). Mediacijos paslaugų tiekėjus akredituoja Civilinės mediacijos tarybos valdyba (toliau-Valdyba), jei organizacijos atitinka Valdybos nustatytus standartus ir sumoka kasmetinį narystės mokestį. Akreditaciją vykdyti rekomenduojama kiekvienais metais, Valdybai pačiai pasirenkant mokymo metodus ir būdus.²⁵ Pažymėtina, jog mediatoriai yra akredituojami ne Civilinės mediacijos tarybos, o būtent jos akredituotų organizacijų, teikiančių civilinės ir komercinės mediacijos paslaugas, kurios yra atsakingos už tinkamą mediatorių paruošimą, priežiūrą bei apdraudimą. Civilinės mediacijos taryba, vedama diskusijas su tarpininkais, vyriausybe, teismų atstovais bei mediatoriais, parengė Civilinės mediacijos paslaugų tiekėjų

²¹ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.

²² Civil Mediation Council. Prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Mediation_Council Prisijungimo laikas: 2011-09-06.

²³ Civil Mediation Council Constitution. Prieiga per internetą: <http://civilmediation.org/downloads.php?f=33> Prisijungimo laikas: 2011-09-06.

²⁴ Civil Mediation Council. Prieiga per internetą http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Mediation_Council Prisijungimo laikas: 2011-09-06.

²⁵ Civil Mediation Council Constitution. Prieiga per internetą: <http://civilmediation.org/downloads.php?f=33> Prisijungimo laikas: 2011-09-06.

akreditacijos schemą. Viena iš priežasčių tą padaryti – siekis atitikti Nacionalinės mediacijos pagalbos linijos (angl. National Mediation Helpline) reikalavimus. Minėtoje akreditacijos schemoje yra numatyti reikalavimai, kuriuos turi atitikti civilinės mediacijos paslaugų tiekėjai, kad būtų akredituoti tarybos:²⁶

- kiekviena organizacija turi turėti mažiausiai šešis apmokytus civilinės arba komercinės srities mediatorius;
- organizacijos mediatoriai turi būti sėkmingai baigę nustatytą kursą, į kurį turi įeiti tokios disciplinos kaip etika, mediacijos teorija, mediacijos praktika, derybos ir praktiniai užsiėmimai. Tuo atveju, jei civilinės ar komercinės teisės mediatorius nėra pakankamai kvalifikuotas teisės srityje, jis turi turėti bent esminį supratimą apie sutarčių teisę;
- būtina turėti mediatorių elgesio kodeksą, kurio nuostatos turi būti ne mažiau griežtos nei Europos mediatorių elgesio kodekse, išleistame 2004 m.;
- turi būti numatyta skundų pateikimo sistema bei vykdoma jų registracija. Be to, turi būti numatyta galimybė pateikti atsiliepinimus apie mediatorių darbą;
- nauji mediatoriai turi būti stebimi (mažiausiai tris civilinės ar komercinės mediacijos sesijas per dvylika mėnesių). Pažymėtina, jog stebėjimas reikalingas ir prieš mediatorių akreditaciją, siekiant įvertinti, ar jie yra pakankamai patyrę, kad galėtų būti akredituoti. Turėtų būti užtikrinama galimybė bet kuriuo metu konsultuotis su patyrusiais mediatoriais;
- mediatoriai turi būti apdrausti mažiausiai 1000000 svarų suma;
- priklausomai nuo veiklos intensyvumo, turi būti pakankama ir efektyvi administravimo sistema;
- organizacija turi turėti mediatorių paskirstymo sistemą, užtikrinančią, kad atitinkantis reikalavimus bei patyręs mediatorius yra tinkamas kiekvienam konkrečiam atvejui.

Civilinės mediacijos taryba taip pat yra numčiusi minimalius reikalavimus mediatoriams, kuriais turi vadovauti mokymus organizuojančius ir mediatorius akredituojančius institucijas. Reikalavimai apima tokias mediatorių savybes: gebėjimas užmegzti ryšį bei įgauti šalių

²⁶ Civil Mediation Council Provider Accreditation Scheme. Prieiga per internetą: <http://civilmediation.org/downloads.php?f=50> Prisijungimo laikas 2011-09-06.

pasitikėjimą, kontroliuoti procesą, atpažinti medijuotinas problemas, taip pat konfidencialumo, neutralumo principų bei etikos normų laikymasis, saugios aplinkos sukūrimas.²⁷

Mediacijos paslaugas teikiančių organizacijų akreditacija rūpinasi Civilinės mediacijos tarybos įsteigtas komitetas, susidedantis iš patyrusių nepriklausomų mediatorių bei mediacijos organizacijų narių. Akredituotos organizacijos turi būti pakartotinai akredituojamos po 12 mėnesių.

Civilinės mediacijos taryba yra sudariusi ir darbo teisės srityje veikiančių mediatorių registrą, paremtą saviatestacija. Tokio registro poreikis atsirado padidėjus privačių mediatorių poreikiui, 2009 m. išleidus Įdarbinimo įstatymą. Be to, tokiu būdu buvo siekiama atskirti gerai organizuotas mediacijos paslaugas teikiančias organizacijas nuo nepatyrusių mediatorių. Į registrą patenka asmenys, atitinkantys Civilinės mediacijos tarybos nustatytus kriterijus bei mokantys nustatytą mokestį. Šiuo metu yra 37 registruoti mediacijos darbo teisėje paslaugų tiekėjai. Iš jų – 27 yra ir akredituoti civilinės bei komercinės mediacijos organizacijų.²⁸

Nors Jungtinėje Karalystėje mediatorių lavinimas nėra reglamentuotas įstatymų lygmenyje, tai netrukdo efektyviam specialistų paruošimui bei kokybiškam mediacijos taikymui. Organizacijos savanoriškai renka narystę Civilinės mediacijos taryboje ir vadovaujasi pastarosios leidžiamais standartais, elgesio kodeksais bei geros praktikos gairėmis. Be to, šalia teorinio mokymo bei praktinių užsiėmimų, yra reikalaujama ir tam tikrų asmeninių savybių turėjimo, siekiantiems akreditacijos. Tai patvirtina darbo pradžioje iškeltą hipotezę, jog mediacijos kokybę lemia ne tik teorinis bei praktinis paruošimas, bet ir asmeninės mediatorių savybės.

1.1.4 Aukos ir nusikaltėlio mediacija

Aukos ir nusikaltėlio mediaciją Jungtinėje Karalystėje pradėta vykdyti apie 1980-uosius metus. Pagrindinė organizacija, vienijusi šios mediacijos srities paslaugas teikiančias įstaigas, buvo Jungtinės Karalystės Mediacija. Jos iniciatyva 1997 m. buvo įsteigtas Atkuriamojo Teisingumo Konsorciumas (angl. Restorative Justice Consortium), siekiant esminių pokyčių atkuriamojo teisingumo srityje. Šios dvi organizacijos beveik dešimtmetį veikė kartu, viena kitą

²⁷ Civil Mediation Council Provider Accreditation Scheme. Prieiga per internetą: <http://civilmediation.org/downloads.php?f=50> Prisijungimo laikas 2011-09-06.

²⁸ Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.

papildydamos. Jungtinės Karalystės mediacija koncentravosi ties praktiniais klausimais bei naujų mediacijos paslaugų tiekėjų kūrimu, o Konsorciumas užsiėmė visuomenės švietimu, įvairių konsultacijų organizavimu.²⁹

Prieš išpopuliarėjant aukos ir nusikaltėlio mediacijai, mediatorių rengimu užsiėmė pačios organizacijos, teikiančios šias paslaugas, kurios rūpinosi ir mediatorių veiklos priežiūra. Atsiradus poreikiui įsteigti specialias mediatorių rengimo konsultacines firmas, buvo įkurtas Trenerių forumas (angl. Trainer's Forum). Vienas iš forumo veiklos tikslų – sukurti veiklos kodeksą asmenims, užsiimantiems mediatorių lavinimu.

Šiuo metu aukos ir nusikaltėlio mediacijos kokybę, kurdama geriausius praktikos standartus bei rūpindamasi akreditacija, užtikrina Atkuriamojo teisingumo taryba (angl. Restorative Justice Council), kurios veikloje dalyvauja tiek praktikuojantys mediatoriai, tiek mediatorius rengiančios institucijos bei organizacijos, teikiančios aukos ir nusikaltėlio mediacijos paslaugas visoje šalyje. Atkuriamojo teisingumo tarybai priklauso elektroninis nacionalinis Trenerių registras bei Praktikuojančių mediatorių registras, kuris pradėjo darbą jau šiais, 2011, metais. Trenerių registro veiklą reglamentuoja Trenerių ir organizacijų praktikos kodeksas (angl. Code of Practice for Trainers and Training Organisations), priimtas 2011 m. sausio mėnesį, peržiūrėjus ir pakeitus iki tol galiojusį Trenerių praktikos kodeksą (angl. Code of Practice for Trainers). Visi asmenys ar organizacijos, siekiančios patekti į Trenerių registrą, privalo atitikti kodekse numatytus reikalavimus. Kodeksas numato minimalius lavinimo reikalavimus penkiuose lygiuose:³⁰

- susipažinimo seminaras (angl. awareness seminar) – tai mažiausiai dvi valandas trunkantis seminaras, kurio tikslas – perteikti esminę informaciją apie atkuriamąjį teisingumą įvairių profesijų specialistams. Šių seminarų metu nėra lavinami jokie įgūdžiai, todėl jie nėra orientuoti į asmenis, siekiančius dirbti atkuriamojo teisingumo srityje;
- atkuriamojo teisingumo praktikos supervizorių ar menedžerių seminaras (angl. seminar for managers and supervisors of restorative practice) – skiriama mažiausiai nuo dviejų iki aštuonių valandų. Seminarų tikslas – supažindinti atkuriamojo teisingumo

²⁹ Kingsley J. A Brief History of Community Mediation in Relation to Victim-Offender Mediation. London, 2007.

³⁰ Restorative Justice Council Code of Practice for Trainers and Training Organizations of Restorative Practice. Prieiga per internetą:
http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_code_of_practice_for_trainers_and_training_organisations_of_restorative_practice_january_2011/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

supervizorius bei menedžerius, kurie atsakingi už efektyvaus bei kokybiško proceso užtikrinimą, su atkuriamojo teisingumo principais, geriausios praktikos gairėmis, nacionaliniais profesiniais standartais (angl. National Occupational Standards) kaip kokybės gairėmis;

- įvadinis mokymas (angl. introductory training) – užtrunka mažiausiai penkias – aštuonias valandas ir yra skirtas supažindinti su atkuriamojo teisingumo koncepcija bei filosofija, taip pat suteikti pagrindinius įgūdžius. Tokie mokymai tinka asmenims, kurių veikloje atkuriamasis teisingumas užima tik neformalią vietą, t.y. tai nėra pagrindinė profesija, tačiau mokymų metu įgytus įgūdžius naudoja kasdienėje veikloje sprendžiant konfliktus;
- facilitacinis mokymas (angl. facilitator training) – pritaikytas asmenims, vykdantiems formalų atkuriamąjį teisingumą (konferenciją, mediaciją ar šeimos grupės konferenciją). Mokymas vyksta mažiausiai dvidešimt valandų. Jei jis užtrunka mažiau negu dvidešimt keturias valandas, turi būti užtikrinama, jog dalyviai yra jau perskaitę tam tikrą specialią literatūrą arba išklause įvadinį mokymą. Pagrindiniai dokumentai, kuriais remiamasi mokymų metu, yra šie: Restoratyvinio proceso principai (angl. Principles of Restorative Processes), Geriausios praktikos atkuriamojo teisingumo praktikams ir jų veiklą prižiūrintiems supervizoriams gairės (angl. Best Practice Guidance for Restorative Practitioners and their Case Supervisors and Line Managers) bei Nacionaliniai praktikos standartai. Asmenims, praėjusiems šį mokymą bei norintiems dirbti tam tikroje konkrečioje atkuriamojo teisingumo srityje arba su specifine asmenų grupe, arba specifiniais atvejais, reikalingas papildomas mokymas, kurio trukmė nėra ribojama ir priklauso nuo kiekvieno asmens poreikių. Papildomas mokymas turėtų būti derinamas su ko-mediacija bei priežiūra, taip pat turi būti užtikrinama praktinių užsiėmimų galimybė kiekvienam mokymų dalyviui. Tuo atveju, jei grupėje yra daugiau negu dvylika žmonių, privalomas papildomo mokytojo dalyvavimas;
- mokytojų lavinimas (angl. training of trainers) – prieinamas asmenims, turintiems pakankamai praktinių įgūdžių atkuriamojo teisingumo srityje, bei išklausiems facilitacinių įgūdžių mokymo kursą. Mokymų trukmė nėra ribojama, tačiau ji turi būti pakankama, kad dalyviai gebėtų pademonstruoti gilų atkuriamojo teisingumo suvokimą

bei būti pasiruošę kokybiškam mokymui. Mokymas turi apimti mokymų stebėjimą bei vertinimą. Be to, turi būti užtikrinama galimybė detaliam aptarti kiekvieną stebimą sesiją, dalyvaujant patyrusiam asmeniui (treneriui).

Be aukščiau išvardintų mediatorių lavinimo modelių, Kodeksas numato bendruosius reikalavimus bei rekomendacijas, taikomas visiems lygiams, t.y.: patirtis, reikiamas teorinis pasiruošimas, numatytas Geriausios praktikos gairėse (angl. Best Practice Guidance), rekomenduojama bendrauti su klientu prieš pradedant mokymus, siekiant išsiaiškinti jo interesus bei poreikius, taip pat aptarti su juo tolimesnį mokymą, klientams turi būti prieinama informacija apie ankstesnių mokymų įvertinimą bei atsiliepimus ir kt. Be to, tam, kad organizacijos ar individualūs asmenys, teikiantys mokymo paslaugas, būtų užregistruoti anksčiau minėtame registre, jie turi būti Atkuriamojo teisingumo tarybos nariais.

Pažymėtina, jog Atkuriamojo teisingumo taryba numatė skundų dėl netinkamo mokymo pateikimo bei nagrinėjimo procedūrą, detaliam reglamentuotą Atkuriamojo teisingumo tarybos Praktikos treneriams bei mokymo organizacijoms kodekse. Skundų pateikimo pagrindas – mokymo institucijos ar individualaus asmens veiklos neatitikimas Kodekso nuostatomis.

Atkuriamojo teisingumo taryba išleido praktikos kodeksą, skirtą atkuriamojo teisingumo praktikams (angl. Practitioner Code of Practice). Šio kodekso nuostatų atitikimas yra minimalus reikalavimas asmenims, siekiantiems patekti į praktikuojančių mediatorių registrą. Kandidatui į registrą arba asmeniui, jau esančiam registre, keliama tam tikri išsilavinimo reikalavimai. Toks asmuo turi būti praėjęs bent minimalų mokymą ir/arba pilną mokymą, numatytą Atkuriamojo teisingumo centro Trenerių praktikos kodekse, įstaigoje, įtrauktoje į Atkuriamojo teisingumo trenerių registrą. Pažymėtina, jog mediatoriai yra įpareigojami tęsti mokymą bei tobulinti kvalifikaciją ir praktikoje remtis Nacionaliniais išsilavinimo standartais bei Geriausiomis atkuriamojo teisingumo praktikų elgesio gairėmis (angl. Best practice Guidance for Restorative Practitioners).³¹ Nacionaliniuose išsilavinimo standartuose numatyti reikalavimai ir juos sudarantys elementai, asmenų grupės, kuriems yra taikytini šie standartai bei reikalavimai, ką turi žinoti bei suprasti mediatorius, kad atitiktų šiuos numatytus standartus. Pagrindiniai žinių reikalavimai: teisinis reguliavimas bei geros praktikos gairės ir jų įtaką darbui, atkuriamojo teisingumo principai, jų kilmė, tikslas bei potenciali nauda, partnerių organizacijos, su kuriomis

³¹ Restorative Justice Council Practitioner Code of Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_practitioner_code_of_practice/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

asmuo galimai dirbs bei šių organizacijų veikimo principai, visų asmenų, įtrauktų į atkuriamojo teisingumo procesą, interesai, saugios aplinkos sukūrimas ir svarba, pagarba proceso dalyviams ir stereotipų bei stigmatizacijos vengimas, efektyvi tiesioginė ir netiesioginė komunikacija, paties mediatoriaus vaidmuo ir atsakomybė, konfidencialumo ribos, galimi informacijos šaltiniai ir priėjimo prie jų būdai, galimai žalingas dalyvių elgesys, siekiant manipuluoti kitais asmenimis, tarpasmeninių santykių įtaka atkuriamojo teisingumo procesui, rizikos valdymo procesai ir kt.³²

Atkuriamojo teisingumo taryba sukūrė Akreditacijos kokybės standartą (angl. Accreditation Quality Mark), skirtą akreditacijoms (kvalifikacijoms), kurios leis praktikams būti įtrauktiems į Atkuriamojo teisingumo praktikų registrą (angl. Register for Restorative Practitioners).³³ Pastarasis remiasi Nacionalinių išsilavinimo standartų reikalavimais, iš kurių keturi yra pagrindiniai, o likusius tik rekomenduojami įtraukti į akreditacijos programą. Būtina užtikrinti, jog akreditacijos metu būtų įvertintos praktikų žinios bei gebėjimai, įgyti ankstesnių mokymų ar asmeninės praktikos metu. Pažymėtina, jog akreditacija yra laisvai prieinama bet kokios profesijos asmenims, nepriklausomai nuo sektoriaus, kuriame dirba. Atkuriamojo teisingumo tarybos Akreditacijos kokybės standarte yra pateikta nuoroda į Ketvirtojo laipsnio Atkuriamojo teisingumo praktikos diplomą³⁴ (angl. Level 4 Diploma in Restorative Practice), kuris buvo sukurtas, siekiant skatinti geros praktikos vystymąsi, prieinamą visiems asmenims, sulaukusiems 19 metų. Šių studijų baigimas užtikrins pirmąją pilną, akredituotą narystę Atkuriamojo teisingumo tarybos praktikų registre. Diplome numatyta, jog asmuo privalo gauti 33 kreditus iš privalomų dalykų ir 4 – iš alternatyviai pasirenkamų. Kiekvienam privalomam dalykui dėstyti rekomenduojama skirti po 40 valandų, alternatyviai pasirenkamiems – po 15 val. Privalomi dalykai:

- įvykio aplinkybių įvertinimas iš atkuriamojo teisingumo pusės;
- dalyvių paruošimas ir sutarimas dėl tinkamo proceso;
- dalyvių sąveikos palengvinimas;

³² National Occupational Standards for Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/2010_national_occupational_standards_for_restorative_practice_skills_for_justice/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

³³ Restorative Justice Council Accreditation Quality Mark. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_accreditation_quality_mark/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18

³⁴ City&Guilds. Level 4 Diploma in Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/level_four_diploma_in_restorative_practice_from_city_and_guilds/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

- atkuriamojo teisingumo proceso pasekmių įvertinimas.

Alternatyviai pasirenkami dalykai:

- bendradarbiavimas atkuriamojo teisingumo procese;
- sutartų rezultatų įgyvendinimas ir priežiūra;
- neformalaus atkuriamojo teisingumo proceso palengvinimas;
- profesionalių patarimų davimas atkuriamojo teisingumo procese;
- bendradarbiavimas skatinant atkuriamąjį teisingumą;
- kokybės garantijos išlaikymas atkuriamojo teisingumo procese.

Asmenų, praėjusių šį mokymą, žinios bei įgūdžiai yra vertinami patyrusių atkuriamojo teisingumo specialistų pagal darbo produktus ir įrašus (atsiliepimai, susitikimai), profesionalų diskusijas, žodžiu arba raštu užduodamus klausimus bei ataskaitas. Diplome numatyti ir profesiniai reikalavimai treneriams. Jie turi būti pakankamai kompetentingi srityje, kurioje dirba ir/arba turi turėti patirties, lavinant kitus asmenis, taip pat būti neseniai įgiję patirties specifinėje srityje, kurioje ketina dirbti bei turėti patikimos patirties mokyme apskritai. Rekomenduojama, jog centrai, besivadovaujantys šiuo Diplomu, remtų bei užtikrintų reikiamą trenerių žinių lygį bei geriausios praktikos laikymąsi.

Keletas universitetų bei Tarptautinis atkuriamojo teisingumo praktikos institutas siūlo atkuriamojo teisingumo programą kaip vieną iš disciplinų. Halio universitete magistrantūros kursas susideda iš tokių dalykų, kaip:

- nusikaltimas, teisingumas ir bausmė,
- tarptautinė atkuriamojo teisingumo praktika,
- atkurianti taiką kriminologija, atkuriamojo teisingumo principai,
- atkuriamojo teisingumo tyrimo įgūdžiai,
- aukos, teisės ir teisingumas,
- diplominis darbas (arba disertacija).³⁵

Dalinės studijos trunka vienerius, nuolatinės – dvejus metus. Studijos yra mokamos bei prieinamos tiek Europos Sąjungos gyventojams, tiek ir kitų valstybių piliečiams. Olsterio universitete Atkuriamojo teisingumo praktikos studijos susideda iš trijų modelių (60 kreditų).

³⁵ MA in Restorative Justice, University of Hull. Prieiga per internetą: <http://www2.hull.ac.uk/fass/ma-in-restorative-justice.aspx> Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

Priklausomai nuo studentų, pasirinkusių atitinkamą programą, skaičiaus, galima rinktis tokius dalykus, kaip:

- atkuriamojo teisingumo praktika: istorija, teorija ir tyrimai,
- atkuriamasis teisingumas ir tikėjimo tradicijos,
- atkuriamasis teisingumas, patyrus seksualinę žalą,
- atkuriamojo teisingumo visuomenės skatinimas,
- šeimos grupės konferencijos,
- darbas su žalą patyrusiais asmenimis,
- restoratyvinės organizacijos, namai, mokyklos bei visuomenė.³⁶

Mokymas trunka nuo dviejų iki keturių metų. Dauguma dalykų išdėstoma tiesioginiu būdu.

Tarptautinis atkuriamojo teisingumo institutas siūlo magistrantūros programą, susidedančią iš 30 kreditų. Pagrindiniai privalomi dalykai:

- profesionalų mokymo grupės seminaras: atkuriamojo teisingumo projektas;
- atkuriamojo teisingumo įgūdžiai,
- atsako į žalą pagrindai.

Šiame kurse numatyti alternatyvūs dalykai: esminiai atkuriamojo teisingumo procesai arba visi šie dalykai:

- esminiai atkuriamojo teisingumo procesai: įvadas,
- esminiai atkuriamojo teisingumo procesai: konferencijos,
- esminiai atkuriamojo teisingumo procesai: šeimos grupės sprendimo priėmimas.

Vėliau renkamasi dalykus, priskirtus atkuriamojo teisingumo bei mokymo grupei arba atkuriamojo teisingumo ir jaunimo konsultacijų grupei. Į pirmąją įeina šie dalykai:

- atkuriamasis teisingumas ir mokymas,
- atkuriamasis teisingumas ir mokinyš,
- atkuriamojo teisingumo mokymo problemos ir inovacijos,
- specialių poreikių turinčių individų mokymas.

Antrajai grupei priklausantys dalykai:

- atkuriamasis teisingumas komunikacijose ir intervencijoje,
- individualus konsultavimas: praktika, skirta įgalinti jaunimą,

³⁶ PgDip/MSc Restorative Practices, University of Ulster. Prieiga per internetą: <http://prospectus.ulster.ac.uk/course/?id=9188> Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

- atkuriamasis teisingumas šeimose ir visuomenėje,
- alkoholis ir narkotikai: darbas su prievarta ir priklausomybėmis.³⁷

Aukos ir nusikaltėlio mediacijos specialistų ruošimas Jungtinėje Karalystėje reglamentuojamas bene plačiausiai ir yra nuolat tobulinamas. Be to, sukurtas ir diplomai, kuris užtikrina mediatoriaus akreditavimą. Taigi aukos ir nusikaltėlio mediatoriai, savo veiklą pradėję kaip savanoriai, ilgainiui tapo tais, kurių veikla bene išsamiausiai reglamentuojama įvairiais standartais bei kodeksais. Tai parodo šios mediacijos srities svarbumą šalyje. Mokymai yra skirstomi kategorijomis priklausomai nuo asmens bei pačios programos tikslų. Atkuriamojo teisingumo praktikos diplome, užtikrinančiame pilną akredituotą narystę Atkuriamojo teisingumo taryboje, numatytas pakankamas, mūsų nuomone, valandų skaičius bei išsamus dalykų sąrašas, užtikrinantis tinkamą mediatorių paruošimą. Magistrantūros studijos aukštosiose mokyklose taip pat siūlo plačią, 30-60 kreditų programą, koncentruotą tik ties aukos ir nusikaltėlio mediacija.

Apibendrinant išdėstytą, galima teigti, jog nei mediacija, nei mediatorių lavinimas Jungtinėje Karalystėje nėra reglamentuotas įstatymų lygmenyje, taip pat nėra numatytos bendros kontrolės sistemos. Kiekvienoje mediacijos srityje veikia atskiros organizacijos, kurias paprastai jungia narystė didžiausioje šalyje, skėtinėje organizacijoje, nustatančioje standartus atitinkamoje srityje, leidžiančioje elgesio bei etikos kodeksus, akredituojančioje mediatorius arba įpareigojančioje tai daryti jai priklausančias institucijas. Visos organizacijos savo išleistuose teisės aktuose pabrėžia mediatorių kvalifikacijos svarbą kaip proceso kokybės sąlygą, taip pat akcentuoja tiek teorinį bei praktinį tęstinį mokymą, tiek ir asmeninių mediatorių savybių svarbumą (kuris nėra visada įvardijamas tiesiogiai, bet išplaukia iš keliamų reikalavimų mediatoriui).

1.2 Vokietija

Iki pat devintojo dešimtmečio pabaigos Vokietijoje mediacija buvo tas alternatyvus ginčų sprendimo būdas, kuriuo naudotasi itin retai ir dažniausiai tik skyrybų bei aplinkosaugos ginčuose. Pirmoji su mediacija susijusi iniciatyva pradėta 1977 m. teisės sociologijos konferencijoje. Šią idėją palaikė ir Federalinio Konstitucinio Teismo prezidentas, 1979 m. teisėjų

³⁷ Masters' Degree Programs, International Institute for Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.iirp.edu/master_degree_programs.php Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

kongrese pabrėždamas tuometinės teisinės sistemos ribotus išteklius efektyviai spręsti visus visuomenėje išskylančius teisinius ginčus. Tokiai nuomonei pritarė ir Federalinio Teisingumo Teismo prezidentas, išreikšdamas mintis, jog galbūt mediacija galėtų užpildyti įvardintas teisinės sistemos spragas. Tačiau tik po dvidešimties metų Federalinis parlamentas parengė įstatyminę bazę, sudarančią galimybę įdiegti privalomą teisminę mediaciją visose Vokietijos žemėse.³⁸ Vis dėlto Vokietijos praktika mediacijos srityje negali būti lyginama su bendrosios teisės sistemos valstybėmis, pvz. JAV ar Jungtine Karalyste, nepaisant to, jog daugėja profesionalių mediatorių, sparčiai vystosi šeimos bei aukos ir nusikaltėlio mediacija. Taigi mediacija Vokietijoje vis dar ankstyvoje stadijoje.

1.2.1 Mediatorių lavinimas

Mediatorių veikla Vokietijoje dėl šalies federalinės struktūros nėra reglamentuojama nacionaliniu lygmeniu, todėl mediacijos standartai ir stiliai visoje šalyje yra skirtingi. Tam tikrus standartus, o taip pat ir mokymo programas, kuria pavienės organizacijos atskirose mediacijos srityse.³⁹ Tokie standartai nėra teisiškai įpareigojantys, tačiau veikia kaip gairės atitinkamos srities mediatoriams. Viena žymiausių organizacijų Šeimos ginčų mediatorių asociacija (angl. Federal Association for Family Mediation) sukūrė standartus ir mokymo programą šeimos mediatoriams ir šiuo metu devynios lavinimo įstaigos remiasi šiomis gairėmis, siūlydamos savo mokymo programas. Taigi šios organizacijos sukurtos gairės tapo neoficialiais šeimos mediacijos standartais šalyje. Panašius standartus kuria ir organizacijos, atstovaujančios kitoms mediacijos sritims, pvz.: Komercinės mediacijos ir konfliktų valdymo organizacija (angl. The Society for Commercial Mediation and Conflict Management), Nacionalinė verslo ir darbo mediacijos asociacija (angl. the National Association for Mediation in Business and the Workplace), Vokiečių organizacija verslo mediacijai (angl. The German Society for Mediation in Commerce)

³⁸ Funken K. Comparative Dispute Management: Court-connected Mediation in Japan and Germany // 3 German Law Journal, 2002. Prieiga per internetą: <http://www.germanlawjournal.com/index.php/docs/pdfs/TOC/index.php?pageID=11&artID=130> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

³⁹ Alexander N.M., Gottwald W., Trenczek Th. Global trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą: http://books.google.com/books?id=gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12. –P. 194.

kuria standartus komercinei mediacijai; Nacionalinė verslo ir darbo mediacijos asociacija – darbo mediacijai ir kt.

Dr. N.Alexander, dr.W.Gottwald ir dr.T.Trenczek mediatorių lavinimą Vokietijoje skirsto į tris rūšis:

1. mediacijos mokymas magistrantūros studijose. Pasak minėtų autorių, mediacijos mokymas magistrantūroje yra sukurtas tarpdisciplininis pagrindas. Programos paprastai susideda iš nuolatinių bei nuotolinių studijų. Be to, studentai, mokydami pagal tokias programas, specializuojasi tik vienoje mediacijos srityje. Pavyzdžiui, Hageno universitetas, kuris yra Europinės iniciatyvos dėl Europos mediacijos magistro partneris, siūlo dvejų metų mediacijos magistrantūros programą. Pirmus metus yra dėstoma mediacija teisės, psichologijos ir komunikacijos kontekste, o antrus – studentai renkasi vieną mediacijos sritį.
2. Mediacijos mokymas teisės mokyklose ir universitetuose. Teisės mokyklos mediacijos kursą į dėstomų teisės disciplinų programas įtraukia nenoriai ir siūlo specialius mediacijos mokymus ne kiekvienais mokslo metais. Keletas Socialinio darbo aukštųjų mokyklų taip pat įtraukia mediacijos dalyką į dėstomas programas.
3. Mediacijos mokymas privačiame sektoriuje. Tai labiausiai paplitęs ir klestintis mediatorių lavinimo būdas. Nors nėra nustatytų jokių mokymo standartų ir egzistuoja daugybė įvairių programų, visgi vyrauja tendencija, jog mokymas užtrunka nuo vienerių iki dvejų metų, skiriant jam apie du šimtus valandų bei suteikiant galimybę įgyti praktikos. Knygos autoriai išskiria dvi rūšis organizacijų, teikiančių mediatorių lavinimo paslaugas: tai didžiausios skėtinės mediacijos organizacijos (pvz.: Mediatorių susivienijimas, Vokietijos mediacijos draugija (angl. the German Society for Mediation), Mediacijos centras) ir specifinės tam tikros mediacijos srities organizacijos. Paprastai tokios organizacijos taip pat siūlo mediacijos paslaugas, teikia informaciją apie mediaciją bei nustatinėja praktikos gaires. Mediacijos centras yra pagrindinė organizacija Vokietijoje, rengianti konferencijas, seminarus, renginius, mokymus, publikacijas ir informaciją apie teisinį vystymąsi, susijusį su mediacija. Visoje šalyje sparčiai kuriasi ir kitų sričių – šeimos, aplinkosaugos, darbo, komercinės, aukos ir nusikaltėlio, mediacijos organizacijos. Pažymėtina, jog mediacijos mokymus siūlo ir profesinės teisininkų ir psichologų organizacijos.

Mūsų nuomone, toks skirstymas yra geras, tačiau turėtų būti tobulintinas. Nepaisant to, jog magistrantūros studijos trunka dvejus metus, iš kurių vienus yra mokomasi bendrųjų mediacijos dalykų, o kitus – pasirinktą sritį, neaišku, ar skiriama pakankamai dėmesio praktiniams užsiėmimams. Net jeigu ir taip, tokie praktiniai užsiėmimai neprilygsta mediacijos organizacijų suteikiamai progai įgyti realios patirties. Privačiame sektoriuje teorinis mokymas yra derinamas su praktika, patys mokymai trunka iki dviejų metų, kas leidžia teorines žinias pritaikyti praktikoje ir vėliau su patyrusiais mediatoriais – mokytojais aptarti praktines problemas. Taigi nors baigus magistrantūros studijas asmuo turi pakankamai teorinių žinių tiek apie mediaciją apskritai, tiek apie pasirinktą sritį, manytina, jog praktinių įgūdžių neužteks, norint pradėti savarankišką veiklą.

1.2.2 Šeimos mediacija

Šeimos mediacija pirmiausiai atsirado pietų Vokietijoje apie 1985 m., tuo tarpu Šiaurės Vokietijoje ji tapo žinoma ir išpopuliarėjo 1990 m. pradžioje.⁴⁰ Šiuo metu šeimos mediacijos paslaugas daugiausia teikia privataus sektoriaus mediatoriai. Nacionaliniu mastu galima išskirti dvi svarbiausias organizacijas: Šeimos ginčų mediatorių asociacija (toliau – Asociacija) ir Mediatorių susivienijimas (toliau – Susivienijimas). Pastarosios organizacijos veiklos sritis yra platesnė ir apima ne tik šeimos ginčus, bet ir konfliktus, kylančius mokykloje, tarp kaimynų, aplinkos apsaugoje ir kt. Tuo tarpu Asociacija, 1992 m. sukurta mediatorių, kurie rėmėsi teorinėmis šeimos mediacijos nuostatomis Jungtinėse Amerikos Valstijose, buvo įkurta specialiai šeimos mediacijai. Dar vienas svarbus skirtumas – šių organizacijų pozicija tokiais klausimais, kaip: kas gali būti ruošiamas mediatoriumi bei kokie turi būti išsilavinimo reikalavimai būsimam mediatoriui. Susivienijimas nenumato reikalavimo būti praėjus mokymus ar turėti mediatoriaus kvalifikaciją. Asociacijos parengtos mokymo programos yra orientuotos į teisininkus ir psichologus (organizacijos veiklos pradžioje vyravo įsitikinimas, jog mediacija yra tik papildomas užsiėmimas skirtingų sričių specialistams, t.y. teisininkams ir psichologams arba specialistams iš sričių, susijusių su psichologija). Laikui bėgant Asociacija sukūrė aukštus mokymo standartus mediatoriams bei praktikos kodeksą, kuris atitiko 1998 m. Europos Tarybos

⁴⁰ Casals M.M. Divorce Mediation in Europe: An Introductory Outline // Electronic Journal of Comparative Law, vol. 9.2, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.ejcl.org/92/art92-2.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-07-14.

rekomendaciją⁴¹, ir buvo pripažintas Susivienijimo. Kaip jau buvo minėta, standartai ir praktikos kodeksas nėra įpareigojantys, o tai lėmė skirtingų mediatorių mokymo pakraipų atsiradimą.⁴²

Asociacija 1993 m. išleido mediacijos šeimos ginčiuose gaires, kurių pagrindu buvo sukurtos ir mediacijos akreditacijos bei mediatorių mokymo programos.⁴³ Gairės yra skirtos psichologams, socialiniams darbuotojams bei teisininkams. Atsižvelgiant į tai, jog mediatorius yra atsakingas už mediacijos proceso vedimą, mediacijos principų laikymosi užtikrinimą bei tinkamos atmosferos sukūrimą, gairės numato, jog mediatoriui reikalingos atitinkamos psichologinės žinios, šeimos ginčų specifikos bei teisinių aspektų šiuose ginčiuose išmanymas.⁴⁴ Teisinių žinių turėjimas yra būtina sąlyga skyrybų ir separacijos atvejais, kai proceso metu priimtas sprendimas teisiškai įpareigoja šalis. Pažymėtina, jog ginčo šalys gali pasinaudoti teisininkų konsultacija dar prieš prasidedant mediacijos procesui, siekiant teisingo bei teisėto ginčo sprendimo. Gairėse numatyti atvejai, kada panaudojamos teisinės žinios: individualių interesų išskėlimas, teisingumo kontrolė, susitarimo ribų nustatymas, teisinių galimybių kiekvieno šeimos nario naudai atskleidimas, sprendimo, atitinkančio teisės normas, sudarymas. Psichologinės ir socialinio darbo žinios būtinos, siekiant išsiaiškinti psichologines bei socialines šeimos konfliktų atsiradimą lemiančias sąlygas, vedant efektyvią diskusiją bei derybas, vertinant mediacijos galimybes ir ribas. Ypač svarbu turėti atitinkamų psichologijos bei socialinio darbo žinių, užtikrinant nepilnamečių asmenų gerovę (gairėse numatyta, jog vaikams, atsižvelgiant į jų amžių, turėtų būti leidžiama dalyvauti procese, nors sprendimo priėmimo teisė lieka jų tėvams). Gairės numato atvejus, kada mediatorius yra netinkamas vesti procesą: kai jį ir vieną iš šalių ar abi šalys sieja artimi tam tikros formos socialiniai santykiai, kai mediatorius suinteresuotas ginčo baigtimi, jei anksčiau atstovavo šalis ar vieną iš jų teisme arba kitose institucijose arba vedė vienai iš šalių terapiją, išskyrus atvejus, kai tokioje terapijoje dalyvavo abi šalys arba buvo atstovaujama joms, ir abi šalys sąmoningai pasirinko tokį mediatorių. Mediatorius taip pat įpareigojamas mediacijos metu

⁴¹ Recommendation of 21 January 1998 No. R(98) 1 of the Committee of Ministers on Family Mediation Prieiga per internetą: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec\(98\)1%20E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec(98)1%20E.pdf) Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

⁴² Ten pat.

⁴³ Alexander N.M., Gottwald W., Trenzcek Th. Global Trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą:

http://books.google.com/books?id=_gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12. –P. 184.

⁴⁴ Federal Association for Family Mediators guidelines for Family Mediation. Prieiga per internetą: <http://www.mediation-biblum.de/guidelines.htm> Prisijungimo laikas: 2011-10-03.

sužinotą informaciją laikyti paslapyje ir nedalyvauti teismo procese kaip liudytojas, advokatas ar ekspertas byloje, kurioje buvo mediatoriumi.

Vokietijoje, kaip ir Jungtinėje Karalystėje, neoficialūs ir neįpareigojantys didžiausios šalyje šeimos mediacijos organizacijos kuriami standartai tampa gairėmis daugeliui kitų institucijų, teikiančioms mediacijos bei mediatorių lavinimo paslaugas atitinkamoje srityje. Pagrindinis skirtumas tarp šių valstybių yra tas, jog paprastai Jungtinėje Karalystėje nėra jokių išsilavinimo reikalavimų, tuo tarpu Vokietijoje rengiamos programos yra orientuotos į teisininkus bei psichologus, aiškiai įvardijant sritis, kokiomis aplinkybėmis ir kokios žinios yra reikalingos mediacijos procese. Be to, Jungtinėje Karalystėje veikia kur kas daugiau institucijų, siūlančių šeimos mediacijos bei mediatorių lavinimo paslaugas, kas skatina jas jungtis į didžiausių šalyje organizacijų veiklą.

1.2.3 Bendruomeninė mediacija

Bendruomeninei mediacijai Vokietijoje priskiriamos mediacijos, vykstančios bendruomenės lygmenyje: bendruomeniniuose teisingumo centruose, mokyklose ar kitose organizacijose, teikiančiose mediacijos paslaugas plačiai bendruomenei.⁴⁵ Vokietijos vyriausybė remia teisinius centrus, kurie teikia ir sutaikinimo paslaugas (vok. Schlichtung). Nepaisant to, jog jie teikia teisinio konsultavimo paslaugas, yra oficialiai pripažįstami ir kaip sutaikinimo centrai. Be to, Vokietijoje jau seniai veikia tokio tipo sutaikinimo centrai įvairiose ekonomikos srityse. Viena populiariausių bendruomeninės mediacijos programų yra „Mediacijos tiltų centras“ (vok. Mediationsstelle Brückenschlag), atsiradusi 1996 m., finansuojama iš viešų ir privačių fondų, taip pat išsilaiko iš už mediatorių ruošimą gaunamų pajamų bei savanorių darbo. Tai buvo pirmasis bendruomeninės mediacijos centras šalyje.⁴⁶ Nors bendruomeninė mediacija Vokietijoje nėra

⁴⁵ Alexander N.M., Gottwald W., Trenzcek Th. Global Trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą:

http://books.google.com/books?id=gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gb&toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12. – P. 184.

⁴⁶ Moens G. International Trade and Business Law Annual. University of Queensland, 2001. Prieiga per internetą:

http://books.google.lt/books?id=O4V3pJDaO-8C&pg=PA4&lpg=PA4&dq=Mediationsstelle+Br%C3%BCckenschlag+program&source=bl&ots=-UFAs7NZKh&sig=jJaltSFDVzAH9kmdia1bRGvMKYg&hl=lt&ei=50OMTpKPEJSWhQfw8OTPAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CBgQ6AEwAA#v=onepage&q=Mediationsstelle%20Br%C3%BCckenschlag%20program&f=false Prisijungimo laikas 2011-10-05. – P. 4.

labai populiari, yra nemažai programų, rengiančių savanorius mediatorius bei sudarančių galimybę sudalyvauti mediacijos sesijose, siekiant suteikti mediatoriams tinkamą kvalifikaciją.

1.2.4 Komercinė ir darbo mediacija

Komercinė ir darbo mediacija, kaip ir bendruomeninė mediacija, nėra populiari Vokietijoje, tačiau keletas patyrusių teisininkų ir akademikų skatina šios mediacijos srities prigijimą šalyje. Jie organizuoja konferencijas, seminarus ir mokymus mediatoriams, sukūrė keletą asociacijų ir vedė mediacijos procesus.⁴⁷ Šiuo metu veikia trys pagrindinės organizacijos, atstovaujančios šią mediacijos sritį: Nacionalinė verslo ir darbo mediatorių asociacija (angl. the National Association for Mediation in Business and Workplace), kuri veikia kaip kvalifikuotų mediatorių sąjunga, teikianti šios srities mediacijos paslaugas; Komercinės mediacijos ir konfliktų valdymo draugija (angl. The Society for Commercial Mediation and Conflict Management) – ne pelno siekianti organizacija, į kurios sudėtį daugiausia įeina teisininkai iš didelių verslo subjektų, ir kurios tikslas yra skatinti verslo mediaciją šalyje; Verslo mediacijos draugija (angl. The German Society for Mediation in Commerce) veikia kaip nepriklausoma skėtinė organizacija komercinės mediacijos srityje, kuri vienija tiek organizacijas, tiek ir pavienius mediatorius. Kiekviena paminėta organizacija teikia mediacijos paslaugas, yra sukūrusios savo standartus bei mediatorių lavinimo programas.

1.2.5 Aukos ir nusikaltėlio mediacija

Aukos ir nusikaltėlio mediacija Vokietijoje pradėjo vystytis anksčiausiai iš visų mediacijos rūšių.⁴⁸ Pilotinės programos, skirtos darbui su nepilnamečiais nusikaltėliais atsirado jau 1985 metais, o 1991 m., pakeitus tam tikrus iki tol egzistavusius teisės aktus, buvo integruota į teisingumo sistemą. Iki 2006 m. aukos ir nusikaltėlio programų, skirtų tiek nepilnamečiams, tiek suaugusiems asmenims, skaičius visoje šalyje jau siekė 400.⁴⁹ Skirtingai negu Lenkijoje, kur

⁴⁷ Alexander N.M., Gottwald W., Tenczek Th. Global Trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą:

http://books.google.com/books?id=gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12. – P. 187.

⁴⁸ Ten pat – P. 182.

⁴⁹ Ten pat. – P. 182.

mediacijos procesas labiau orientuotas į nusikaltėlį, Vokietijoje aukos ir nusikaltėlio mediacija prasidėjo kaip pagalba aukoms.

Svarbiausios šalyje veikiančios organizacijos – Nepilnamečių teismo pagalbos tarnyba (angl. Juvenile Court Aid Service) ir Bendruomenės jaunimo gerovės centras (angl. Community Youth Welfare Office). Daugiausia aukos ir nusikaltėlio mediacijos paslaugas teikiančių institucijų yra privačios organizacijos (skaičiuojama, kad tokių organizacijų yra per 300, veikiančios nepriklausomai viena nuo kitos)⁵⁰. Aukos ir nusikaltėlio mediacijos paslaugų biuras (angl. VOM Service Bureau), finansuojamas Federalinio teisingumo ministro, kartu su Federaline aukos ir nusikaltėlio asociacija (angl. Federal Association of VOM) sukūrė mediatoriams kvalifikacijos sertifikata bei akreditacijos procedūrą. Tačiau nesant bendros institucijų registravimo sistemos ir kiekvienai veikiant savarankiškai, pastarosios organizacijos leidžiami standartai ar kuriamos programos yra tik rekomendacinio pobūdžio. Kiekviena organizacija pasirenka savo mediatorių atrankos ir įvertinimo kriterijus.⁵¹ Kitaip nei JAV ar Jungtinėje karalystėje, kur aukos ir nusikaltėlio mediaciją pačioje jos diegimo pradžioje vykdavo savanoriai, Vokietijoje pirmieji mediatoriai buvo įvairių sričių specialistai, kurie dar buvo praėję ir specialių mediacijos mokymo kursą, parengtą Aukos ir nusikaltėlio mediacijos paslaugų biuro. Tuo tarpu dabartiniai specialistai yra profesionalūs mediatoriai, turintys sertifikatą ar diplomą, įgytą kolegijose ar universitetuose.⁵²

1.2.6 Teisminė mediacija

Teisminė mediacija Vokietijoje nėra labai populiarius būdas spręsti ginčus, tačiau Federalinė valdžia išleido keletą teisės aktų, leidžiančių taikyti savanorišką ir privalomą teisminę mediaciją.⁵³ 2000 m. sausio 1 d. įsigaliojus Federalinės valdžios priimtai įstatyminei bazei, buvo atvertas kelias privalomai teisminei mediacijai. Dauguma Vokietijos žemių jau priėmė

⁵⁰ Mestitz A., Ghetti S. Victim-offender mediation with youth offenders in Europe. Springer, 2005. Prieiga per internetą:

http://books.google.lt/books?id=VX1kFS91bigC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=european+masters+in+mediation+partners&source=bl&ots=KYMzwFpTSa&sig=YdRcNNuOJ3ubROsrqCqV1uSa-g&hl=lt&ei=FfKBTu70DM26-Aa3tsDLdW&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CGQQO6AEwBw#v=onepage&q&f=false
Prisijungimo laikas: 2011-10-03. – P. 246.

⁵¹ Ten pat – P. 252.

⁵² Ten pat. – P. 252.

⁵³ Alexander N.M. What's Law Got To Do With It? Mapping Modern Mediation Movements in Civil and Common Law Jurisdictions // Bond Law Review, Vol. 13, 2001. Prieiga per internetą:
<http://epublications.bond.edu.au/blr/vol13/iss2/5/> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

atitinkamus teisės aktus, susijusius su teismine mediacija ir atitinkančius Įvadinės civilinio proceso kodekso nuostatas (angl. Introductory Law of the Code of Civil Procedure), tuo tarpu kitos žemės yra dar tik tokių aktų ruošimo stadijoje. Šių žemių vyriausybių atstovai yra įsitikinę, jog teisminei mediacijai bus perduodama daug netinkamų medijuoti bylų. Tai nei sumažins teismų krūvį, nei padidins ginčo šalių pasitenkinimą ginčo sprendimu.⁵⁴

Tam, kad ginčas būtų nukreiptas teisminei mediacijai, jis turi patekti į vieną iš trijų kategorijų:

1. finansiniai ginčai, kurių suma neviršija 750 eurų,
2. tam tikri ginčai tarp kaimynų,
3. ginčai dėl šmeižto, kada tai nėra paviešinama spaudoje.

Nors įstatymas numato šias ginčų kategorijas, yra skatinama naudotis mediacija ir kitais atvejais: šeimos ginčiuose, taip pat ginčiuose, kurių sprendimas reikalauja specialių procedūrinių taisyklių (bylos peržiūrėjimas, išipareigojimų nevykdymas ir kt.). 2002 m. Federalinio Civilinio proceso kodekso pataisos numatė bylų nukreipimą alternatyviam ginčų sprendimui, gavus šalių sutikimą.⁵⁵ Remiantis šiomis pataisomis, Žemutinės Saksonijos Teisingumo ministras inicijavo savanorišką teisminės mediacijos pilotinį projektą šioje žemėje, kuris startavo tų pačių metų kovo mėnesį ir tęsėsi trejus metus. Projekte dalyvavo specialiai apmokyti teisėjai, kuriems buvo per pusę sumažintas darbo krūvis, suteikiant galimybę skirti laiko mediacijai. Tikslas – surasti tinkamiausius ginčų sprendimo bei valdymo būdus, padedant ir ginčo šalims, ir teisėjams mediatoriams, taip pat padidinti teismo siūlomus alternatyvius ginčų sprendimo būdus. Netgi jau pradėtos teisme nagrinėti bylos gali būti perduodamos medijuoti. Projekte dalyvavo šeši Žemutinės Saksonijos teismai: dveji apygardos, dveji Magistratų, administracinis ir teismas, skirtas nagrinėti ginčus socialinės apsaugos srityje. Kiti teisėjai taip pat yra mokomi suteikti informaciją ginčo šalims apie mediacijos procesą, atpažinti medijuotinus ginčus ir pasiūlyti šalims ginčą spręsti alternatyviu teisminiu nagrinėjimui būdu – mediacija. Pažymėtina, jog ne tik teismas, bet ir pačios šalys bei jų advokatai gali inicijuoti mediacijos procesą. Projekto metu teismai glaudžiai bendradarbiavo su Mediacijos teisėje centru (angl. Center for Mediation in Law), įsikūrusiu JAV. Jack Himmelstei iš Niujorko ir Gary Friedman iš San Francisko ruošė ne

⁵⁴ N.M.Alexander, W.Gottwald, Th.Trenczek. Global Trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą:

http://books.google.com/books?id=gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12. – P. 190.

⁵⁵ Alexander N.M. What's Law Got To Do With It? Mapping Modern Mediation Movements in Civil and Common Law Jurisdictions // Bond Law Review, Vol. 13, 2001. Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/blr/vol13/iss2/5/> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

tik teisėjus mediatorius, bet ir kitus teisininkus bei kitų profesijų atstovus.⁵⁶ Panašų projektą 2005 m. pradėjo vykdyti ir aštuoni Bavarijos teismai. Teisėjai, savanoriškai sutikę dalyvauti projekte, buvo mokomi derybų ir mediacijos dalykų. Siekiant išvengti mediacijos panašumo į teismo posėdį, specialiai mediacijai buvo paruoštos patalpos. Nepavykus mediacijai, byla grąžinama ją nagrinėjusiam ir alternatyviam ginčo sprendimui nukreipusiam teisėjui, tačiau informacija, sužinota mediacijos metu, negali būti laikoma įrodymu tolesniame teismo procese. Projekto rezultatai parodė, jog teisėjai nenoriai perduodavo bylas medijuoti. Tačiau pasirodžius pirmiesiems teigiamiems rezultatams ir pamačius, jog sudėtingi ginčai gali būti išspręsti draugiškai, pasitikėjimas mediacija išaugo ir padaugėjo perduodamų bylų skaičius. Per 2005 m. 602 bylos buvo perduotos medijuoti (bylos buvo iš įvairių sričių- korporacijų teisė, statybos teisė, šeimos teisė, ginčai tarp kaimynų ir kt.). Vis dėl to beveik pusė mediacijų neįvyko dėl vienos arba abiejų šalių atsisakymo dalyvauti procese. Daugumai likusių atvejų užteko tik vienos sesijos, kad konfliktas būtų išspręstas. Be to, buvo susitarta dėl tam tikrų klausimų, kurių teismas nebūtų nagrinėjęs, jei būtų vykęs teisminis procesas. 88 % ginčo šalių mediacijos procesą įvertinai teigiamai, motyvuodami operatyvumu, ilgo ir varginančio teismo proceso išvengimu bei pasitenkinimu priimtu sprendimu. Daugiau nei pusė dalyvių pasisakė, jog draugiškas sprendimas nebūtų buvęs įmanomas ginčą sprendžiant teisme. Be to, tokios pačios nuomonės laikėsi ir ginčo šalių atstovai bei teisėjai mediatoriai. Sulaukus tokios sėkmės, projektą buvo nuspręsta pratęsti mažiausiai iki 2007 m.⁵⁷

Dauguma Vokietijos žemių yra priėmusios taisykles bei teisės aktus, susijusius su teismine mediacija, kurie skiriasi priklausomai nuo toje teritorijoje taikomo mediacijos modelio bei suvokimo, kas gali būti mediatoriumi. Pažymėtina, jog mediacijos modelio taikymas mažai skiriasi visoje Vokietijoje, nes teismo mediatoriais dažniausiai yra teisininkai ir notarai, o tai paprastai lemia vertinamojo mediacijos stiliaus taikymą.

Teisminės mediacijos mediatorių lavinimas bei kvalifikacija, taip pat kaip ir privačios mediacijos mediatorių, nėra reguliuojama nei šalies, nei atskirų žemių lygmenyje. Dėl šios

⁵⁶ Court-based Mediation in Lower Saxony. Prieiga per internetą: <http://mediation-in-niedersachsen.com/9220.htm> Prisijungimo laikas 2011-10-06.

⁵⁷ Wegen G., Gack Ch. Mediation in Pending Civil Proceedings in Germany: Practical Experiences to Strengthen Mediatory Elements in Pending Court proceedings // Newsletter Mediation, International Bar Association Legal Practice Division, Vol. 2, No 3, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.jonlang.com/pdf/Mediation%20December.pdf> Prisijungimo laikas 2011-10-06.

priežasties, pati mediacija dažniausiai priklauso nuo mediatoriaus išsilavinimo ir kvalifikacijos. Yra numatytos trys kategorijos asmenų, kas gali būti mediatoriais:

1. teisininkai arba notariai. Kaip jau buvo minėta, šios srities specialistai paprastai taiko vertinamąjį mediacijos stilių.
2. praktikuojantys taikintojai (tarpininkai). Labiausiai koncentruojasi ties susitaikymu. Kartais procesas tampa panašus į patarimų davimą arba ankstyvą neutralų įvertinimą.
3. pripažintų alternatyvaus ginčų sprendimo organizacijų, apimančių sutaikinimo ir mediacijos centrus, nariai. Taikomas sudėtinis modelis. Į tokių organizacijų sudėtį įeina tiek teisininkai, tiek taikintojai ar bendruomeninės mediacijos centrai, todėl naudojamas platus mediacijos modelių spektras.

Nesant mediatorių lavinimo reguliavimo nacionaliniu lygmeniu, kiekviena Vokietijos žemė vadovaujasi savo sukurtais standartais, dėl to modeliai, pagal kuriuos ruošiami mediatoriai šiek tiek skiriasi. Be to, kalbant apie teisminę mediaciją, pabrėžtina, jog žemės skirtingu metu priima teisės aktus, leidžiančius taikyti teisminę mediaciją ir atitinkančius Įvadinio civilinio proceso kodekso nuostatas, todėl teisminė mediacija vystosi nevienodu tempu. Nors ir nėra oficialių reikalavimų mediatorių išsilavinimui, visgi dauguma mokymo programų Vokietijoje, priklausomai nuo mediacijos srities, yra orientuotos į teisininkus, psichologus arba socialinius darbuotojus.

1.3 Lenkija

Susidomėjimas mediacija Lenkijoje atsirado apie 1990 m. Grupė valstybinių įstaigų darbuotojų bei nevyriausybinių organizacijų atstovai pradėjo teikti pagalbą nuteistiesiems, lankydami Vokiškuose mediacijos centruose. Buvo sukurta grupė, kurios tikslas – įdiegti mediaciją į Lenkijos teisinę sistemą⁵⁸ (angl. Introduction of Mediation to Poland). Susidomėjimas augo ir tarp mokslininkų bei kriminologų, ypač tų, kurie dirbo su nepilnamečiais nusikaltėliais. Siekiant efektyvinti darbą su jais bei patenkinti nusikaltimo aukų interesus, buvo pradėtos kurti mediacijos programos, kurios apėmė bandymus mediacijoje, mediatorių mokymą, seminarų ir konferencijų organizavimą, publikacijų leidimą. 1995 m. buvo suorganizuota tarptautinė konferencija ir

⁵⁸ Wróbel A.M. Mediation in Poland. 2007. Prieiga per internetą: <http://www.mediate.com/articles/wrobelA2.cfm>
Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

mediatorių mokymai, o pirmosios programos, skirtos darbui su nepilnamečiais nusikaltėliais, pradėjo veikti jau 1996 m. Kiek vėliau atsirado pakeitimų Baudžiamojo proceso kodekse, leidžiančių taikyti mediaciją tarp aukos ir nusikaltėlio.

1.3.1 Aukos ir nusikaltėlio mediacija

Pirmieji pakeitimai Lenkijos Baudžiamojo proceso kodekse, numatę mediacijos tarp aukos ir nusikaltėlio taikymą, buvo priimti 1997 m. ir įsigaliojo nuo 1998 m. rugsėjo 1 d. Mediaciją pradėta taikyti parengiamojoje bylos stadijoje arba pirmos instancijos teisme. Pakeitimai numatė, kas gali būti mediatoriumi: tai asmuo, sulaukęs 26 metų, nedirbantis administracinės justicijos institucijose, yra patikimas, turi gyvenimiškos patirties bei sugebėjimą pašalinti konfliktus.⁵⁹ 2001 m. Lenkijos teisingumo ministro priimtas dekretas dėl mediacijos nepilnamečių bylose išsamiau reglamentavo bylos perdavimo mediacijai ir mediatoriaus kvalifikacijos klausimus. Remiantis pastaruoju teisės aktu, mediaciją galėjo vykdyti visuomenės pasitikėjimą turinčios institucijos, pvz.: Lenkijos mediacijos centras (angl. Polish Mediation Center), Žemutinės Silezijos mediacijos centras (angl. Lower-Silesian Mediation Center), arba pavieniai asmenys (kvalifikuoti mediatoriai, nesusiję su teismų sistema). Dekretas numatė, kokie asmenys gali tapti mediatoriais bei įtvirtino mediatorių lavinimo standartus, kurie numatė programas bei reikalavimus mediatorius ruošiantiems asmenims.⁶⁰ 2003 m. priėmus Baudžiamojo proceso kodekso pataisas, 23 str. numatė galimybę mediaciją taikyti visose baudžiamojo proceso stadijose. Tais pačiais metais Teisingumo ministro priimtas teisės aktas, reguliuojantis mediacijos procesą, įpareigojo mediatorių, gavus nukreipimą iš atitinkamos institucijos, susisiekti su auka ir nusikaltėliu (tiek įtariamuoju, tiek kaltinamuoju) ir suderinti individualius susitikimus prieš pradedant mediaciją; individualių susitikimų metu mediatorius informuoja šalis apie mediacijos esmę, taisykles ir dalyvių teises; vėliau veda tiesioginę aukos ir nusikaltėlio mediaciją (pažymėtina, jog aukos ir nusikaltėlio susitikimas „akis į akį“ yra Baudžiamojo proceso Lenkijoje

⁵⁹ Czwartosz E. Qualifications of Mediators Between Victims and Offenders in Poland. Prieiga per internetą: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz2/view> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

⁶⁰ Czwartosz E. Qualifications of Mediators Between Victims and Offenders in Poland. Prieiga per internetą: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz2/view> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

reikalavimas) ; padeda šalims surašyti sprendimą ir prižiūri jo vykdymą.⁶¹ Naujos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos numatė, jog mediacijai byla gali būti perduota tokių organų:

1. prokurorų – parengiamųjų procedūrų stadijoje,
2. policijos pareigūnų – parengiamųjų procedūrų stadijoje,
3. teismų – bet kurioje proceso stadijoje iki nuosprendžio priėmimo, taip pat ir privataus kaltinimo bylose, esant abiejų šalių sutikimui, vietoj sutaikinimo procedūros,
4. penitenciniai teismai arba pataisos įstaigų vadovai – bet kuriuo bausmės atlikimo metu, nepriklausomai nuo įkalinimo laiko,
5. paveldėjimo teismai – bet kurioje testamentinio sudarymo stadijoje.

Aukos ir nusikaltėlio mediatorių lavinimo paslaugas teikia Lenkijos mediacijos centras ir Žemutinės Silezijos mediacijos centras, taip pat programos įtrauktos ir į kai kurių universitetų magistrantūros studijas (Varšuvos universiteto taikomųjų socialinių mokslų institutas, Varšuvos universiteto psichologijos fakultetas, Silezijos universitetas). Lenkijos mediacijos centras buvo įsteigtas 2000 m. kaip nevyriausybinė organizacija, kuri tęsė jau minėtos organizacijos, įkurtos 1995 m. ir pradėjusios diegti aukos ir nusikaltėlio mediaciją šalyje, veiklą, ir kuri teikia teisminės mediacijos paslaugas. Centro organizuotų mokymų metu buvo parengta per 550 mediatorių, iš kurių daugiau nei pusė tapo šios organizacijos nariais. Centras parengė Mediatorių etikos kodeksą ir išleido jį kaip atskirą leidinį. Nuo 2003 m. jis taip pat rengia ir mediatorių mokymo programą. Žemutinės Silezijos mediacijos centras buvo įsteigtas 1998 m. ir veikia dviejuose regionuose – Žemutinėje Silezijoje ir Opoleje. Žemutinės Silezijos mediacijos centras turi du vietinius mediacijos centrus, keturi centrai yra reorganizuojami. Organizacija vykdo mediaciją po nuosprendžio paskelbimo. Nuo pat įkūrimo pradžios, pagal pačios organizacijos sukurtas lavinimo programas, buvo paruošta apie 160 mediatorių. Abiejuose centruose mediatorių lavinimo programas kūrė Elzbieta ir Zbigniew Czwartosz. Tai penkias dienas trunkantys mokymai, skirti ne mažesnei kaip 12 asmenų grupei. Šeštoji papildoma diena yra skiriama teisiniams mediacijos aspektams, su kuriais apmokomus asmenis supažindina teisininkai. Programa apima tokius dalykus, kaip:

- istorinis ir filosofinis mediacijos pagrindas;

⁶¹ Czwartosz E Victim-Offender Mediation. Short Notes From Poland. Prieiga per internetą: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

- atkuriamasis teisingumas;
- teisiniai mediacijos susitarimo aspektai baudžiamojoje ir šeimos teisėje;
- mediacijos centrų steigimo ir valdymo taisyklės, bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis;
- „konfliktų anatomija“– kognityviniai konfliktų analizavimo ir diagnozavimo įrankiai (konfliktas kaip procesas, konfliktų ratai, eskalacijos faktoriai, konfliktų sprendimo procesas);
- Pagrindinės mediacijos žinios (pagrindiniai mediacijos bruožai, fazės, specialūs aukos ir nusikaltėlio mediacijos bruožai, mediacija kaip problemų sprendimas);
- Pagrindiniai efektyvios mediacijos elementai (mediatoriaus monologas, privačių sesijų priežastys ir tikslai, hipotezių kėlimas ir tikrinimas, galutinio sprendimo priėmimas);
- Pagrindiniai mediatoriaus įgūdžiai (mediatoriaus vaidmuo proceso metu, specifiniai aktyvaus klausymosi bruožai, perfrazavimo naudojimas, klausimų uždavimo svarba, mediatoriaus klausimų kategorijos);
- Aukos ir nusikaltėlio mediacijos praktika. Lenkijos mediatorių patirtis;
- Aukos ir nusikaltėlio mediacijos inscenizacijos.

Mokymų pabaigoje, dalyviai gauna sertifikatą, patvirtinantį dalyvavimo užsiėmimuose ir kursų baigimo faktą. Norintiems patekti į šių centrų mediatorių sąrašus, reikia laikyti egzaminą – kandidatai gauna klausimus ir per trijų mėnesių laikotarpį pateikia atsakymus esė forma. Teigiamas įvertinimas leidžia įtraukti asmenis į minėtąjį sąrašą. Be to, toks asmuo jau gali dalyvauti tikrose mediacijos sesijose, o vėliau – ir pats vykdyti mediaciją, prižiūrint patyrusiam organizacijos nariui.

Taigi Lenkijoje minimalūs išsilavinimo reikalavimai mediatoriui tarp aukos ir nusikaltėlio buvo įtvirtinti nacionaliniu lygmeniu. Nors pačios organizacijos, teikiančios mediatorių lavinimo paslaugas rengia mediatorių mokymo programas, joms privalu laikytis teisės aktuose numatytų reikalavimų, kas leidžia suvienodinti mediatorių ruošimo praktiką bei užtikrinti aukštos kokybės mediacijos procesą. Be to, jau pirmajame teisės akte, įtvirtinančiame minimalius reikalavimus mediatoriui, atsirado nuoroda į mediatorių asmenines savybes („gebėjimas pašalinti konfliktus“). Mūsų nuomone, tai parodo valstybės požiūrį į pačią mediaciją – jog tai nėra tik į rezultatą

orientuotas formalus procesas, bet koku atveju siekiantis ginčo išsprendimo; labai svarbus psichologinis momentas, ryšio su šalimis užmezgimas, pasitikėjimo atmosferos sukūrimas bei pastūmėjimas bendradarbiauti. O būtent tokiai efektyviai mediacijai reikalingos ir specifinės asmeninės mediatoriaus savybės, ne vien tik teorinis bei praktinis paruošimas.

1.3.2 Civilinė ir šeimos mediacija

Mediacija civilinėje teisėje į Lenkijos teisės sistemą įdiegta 2005m. liepos mėnesį priėmus Civilinio proceso kodekso bei kitų įstatymų pakeitimus. Tokiu būdu Lenkija įgyvendino Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, kurios 12 str. įpareigoja valstybes nares perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, t.y. priimti įstatymus, reglamentus ir administracines nuostatas, įgyvendinančias šią direktyvą, kurios įsigalioja nuo 2011 m. gegužės 21 d., išskyrus 10 str, kurio įgyvendinimo data – ne vėlesnė kaip 2010 m. lapkričio 21 d.⁶² Nors Direktyva rekomenduoja į nacionalinius teisės aktus įtraukti nuostatas dėl mediatoriaus profesijos kokybės standartų ir principų, Lenkijos teisės aktai šio aspekto neįtraukė, nėra numatyta formalių reikalavimų mediatoriaus išsilavinimui, apsiribojant nuostata, jog mediatorius turi būti kompetentingas bei turėti visas pilietines teises.⁶³ Be to, mediatoriumi negali būti teisėjas. Įvairios socialinės ir profesinės organizacijos gali pačios sudaryti mediatorių sąrašus bei įkurti mediacijos paslaugas teikiančias institucijas. Sudarytas mediatorių sąrašas turi būti pateiktas atitinkamos srities teismo prezidentui.⁶⁴ Civilinio proceso kodekso pakeitimai taip pat aptaria teisinius mediacijos pagrindus, mediacijos proceso konfidencialumą ir neutralumą, mediatoriaus atlyginimą, mediacijos taikymo reikalavimus, aplinkybes, kada teismas gali perduoti bylą medijuoti, mediacijos proceso pradžią bei trukmę, mediacijos metu pasiekto susitarimo įgyvendinimą ir kt. Remiantis minėtais pakeitimais, mediatorius turi pareigą paslapyje laikyti visą informaciją,

⁶² 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

⁶³ Directorate General for Internatl Policies, Policy Department C: Citizens' Rights and Consitutional Affairs. The Development of Mediation in Poland. 2011. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201105/20110518ATT19605/20110518ATT19605EN.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

⁶⁴ Orkusz M. Mediation Country Report // JAMS International ADR Center. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Poland.pdf Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

sužinotą mediacijos metu, nebent šalys sutinka, jog tokia informacija būtų atskleista. Dėl šios priežasties, mediatorius negali būti liudytojas teisme svarstomoje byloje dėl dalykų, susijusių su jo medijuota byla, nebent šalys tam neprieštarauja.⁶⁵

1.3.3 Mediatorių lavinimas aukštosiose mokyklose

1990 m. Varšuvos universiteto Taikomųjų socialinių mokslų institute buvo įkurtas Derybų ir konfliktų sprendimo centras (angl. Centre of Negotiation and Conflict Resolution), kuriam vadovauja dr.Z.Czwartosz. Šio centro tikslas – studentų ruošimas derybų, mediacijos ir konfliktų sprendimų srityse. Kartu su sociologijos magistro diplomu studentai gauna ir sertifikatą, liudijantį apie centro rengiamų mokymų baigimą. Derybų ir konfliktų sprendimo centras orientuojasi ne vien į mediatorių praktikų rengimą, bet taip pat ir į mokslininkų, derybininkų ir tarpininkų paruošimą, skiriant ypatingą dėmesį praktiniams užsiėmimams. Pagrindinis kursas, kartu su mediacijos specializacija, apima 360 valandų ir trunka trejus metus. Programa susideda iš šių dalykų:

- Konfliktų psichologija (60 val.);
- Sprendimų priėmimas- teorija ir praktika (60 val.);
- Tarpasmeninis komunikavimas (60 val.);
- Derybos (60 val.);
- Grupės struktūra ir dinamika (60 val.);
- Mediacija ir sutaikinimas (60 val.).

Taip pat Varšuvos universitete 2006 m. buvo įsteigtas Ginčų ir konfliktų sprendimo centras prie Teisės fakulteto, kurio pagrindinis tikslas – praktinis mediatorių paruošimas bei gerų sąlygų jiems sukūrimas, siekiant įgyti mediacijų taikymo praktikos.

Silezijos universitetas, bendradarbiaudamas su Teisingumo ministerija, 2000 m. parengė dvejus metus trunkančią mokymo programą, skirtą šeimos mediacijai.

Privatus Varšuvos universitetas – Socialinės psichologijos mokykla, taip pat siūlo magistro studijas, į kurių kursą įtraukti ir derybų bei mediacijos dalykai. Programai skiriama 150 val. ir susideda iš tokių dalykų:

⁶⁵ Orkusz M. Mediation Country Report // JAMS International ADR Center. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Poland.pdf Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

- Pasirinktinės organizacinės psichologijos problemos (30 val.);
- Pagrindinė konfliktų sprendimų teorija (15 val.);
- Praktiniai užsiėmimai su konfliktų sprendimo srityje dirbančiais praktikais (15 val.);
- Derybų ir mediacijos įgūdžių mokymas (90 val.).⁶⁶

1.3.4 Bendrieji mediatorių lavinimo reikalavimai

Kaip jau buvo minėta, Lenkijos teisės aktai nenumato jokių reikalavimų mediatoriaus išsilavinimui, nėra jokių standartų, užtikrinančių mediacijos paslaugų kokybę. Mediacijos paslaugas teikiančios organizacijos pačios organizuoja mokymus mediatoriams, vadovaudamosi savo sukurtais standartais. 2005 m. rugpjūčio mėn. Lenkijos Teisingumo ministro įsakymu⁶⁷ buvo įsteigta Alternatyvaus ginčų sprendimo visuomeninė taryba (angl. Social Council for Alternative Dispute Resolution) (toliau – Taryba), į kurios sudėtį įeina 20 nevyriausybinių organizacijų, mokslo institucijų atstovai bei kai kurie Vyriausybės nariai, t.y. mediatorių organizacijų atstovai, mokslininkai ir praktikuojantys mediatoriai, teisingumo, švietimo ir sporto, darbo ir socialinių reikalų bei vidaus reikalų ministrai. Tarybos paskirtis – suteikti galimybę mediatoriams bendradarbiauti su asmenimis, atsakingais už Europos Tarybos rekomendacijų įgyvendinimą, kurti mediatoriaus elgesio bei mediacijos, taip pat mediatorių lavinimo standartus, mediatorių etikos kodeksą, parengti gaires alternatyvaus ginčų sprendimo priemonių įgyvendinimui, įskaitant ir mediaciją, skatinti alternatyvaus ginčų sprendimo būdų įdiegimą, teikti informaciją apie juos visuomenei, teisėsaugos institucijoms bei teisėjams, taip pat sukurti institucines sąlygas, padėsiančias vystyti minimų priemonių įdiegimą. Taigi komisija jau yra priėmusi mediatorių elgesio kodeksą, mediacijos proceso ir mediatoriaus elgesio standartus, mediatorių mokymo standartus bei parengė mediatorių mokymo programą.

Lenkijos mediatorių etikos kodeksas⁶⁸, priimtas 2008 m., yra skirtas visiems mediatoriams, nepriklausomai nuo mediacijos srities, kurioje jie dirba. Kodeksas įtvirtina tokias taisykles, kaip:

⁶⁶ Czwartosz E. Qualifications of Mediators Between Victims and Offenders in Poland. Prieiga per internetą: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz2/view> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

⁶⁷ Lenkijos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas Nr. 55/08DNWO dėl Alternatyvaus ginčų sprendimo tarybos įkūrimo, 2005 m. sausio 8 d. Prieiga per internetą <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/spoleczna-rada-ds-alternatywnych-metod-rozwiazywania-konfliktow-i-sporow/o-radzie/> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

⁶⁸ Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich. 2008 m. gegužės 18 d. Prieiga per internetą: http://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/kodeksetyczny.pdf Prisijungimo laikas 2011-10-15.

konflikto šalių nepriklausomumo ir autonomijos principo laikymasis, šalių interesų laikymosi užtikrinimas, savanoriško dalyvavimo užtikrinimas, leidimas šalims pačioms priimti sprendimą, pasitraukimas iš proceso, nesugebant užtikrinti nešališkumo, konfidencialumo principo laikymosi užtikrinimas, interesų konfliktų vengimas. Etikos kodeksas taip pat neleidžia mediatoriams gauti naudos iš šalių, o atsiskaitymo už suteiktas paslaugas forma turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai aptarta prieš pradedant mediacijos procesą, taip pat draudžia neleistiniais būdais reklamuoti savo paslaugas. Tik viena iš Etikos kodekso nuostatų įpareigoja mediatorių gerinti ir plėsti savo profesinius įgūdžius (XII str.).

Mediacijos proceso ir mediatoriaus elgesio standartai⁶⁹, kaip rekomendacinio pobūdžio teisės aktas, buvo priimtas 2006 m. Šių standartų įvadinėje dalyje yra pabrėžiama, jog mediacijos, kaip efektyvaus ginčų sprendimo būdo, sėkmė didele dalimi priklauso nuo mediatoriaus profesionalumo bei aukšto profesinės etikos lygio. Standartų tikslas – ne tik padėti patiems mediatoriams geriau atlikti savo funkcijas, bet taip pat ir užtikrinti procese dalyvaujančių šalių saugumą ir didinti visuomenės pasitikėjimą mediacija. Įtvirtindami bendruosius mediacijos principus bei proceso taisykles (konfidencialumas, nešališkumas, savanoriškumas, informacijos apie procesą suteikimas, mediacijos proceso eiga ir kt.), standartai rekomenduoja mediatoriams nuolat gilinti žinias bei gerinti įgūdžius, taip pat išlaikyti aukštą profesinės etikos lygį.

Tarybos priimti 2007 m. Mediatorių lavinimo standartai⁷⁰ yra skirti mediatorių lavinimo ir akreditavimo paslaugas teikiančioms institucijoms ir organizacijoms, nepriklausomai nuo mediacijos srities. Tikslas – užtikrinti mediacijos profesijos profesionalumą, tinkamai paruošiant mediatorius, padėti organizacijoms paruošti tinkamas mokymo programas, didinti visuomenės pasitikėjimą mediacija. Pagrindiniai kvalifikacijos bei programų reikalavimai, numatyti standartuose (bendri visoms mediacijos sritims):

- Mažiausiai 40 val. teorinio bei praktinio mokymo,
- Pagrindiniai mediacijos principai ir elementai (savanoriškumas, neutralumas, nešališkumas, konfidencialumas, mediatoriaus vaidmuo, jo teisės ir pareigos, profesinė etika, mediatoriaus elgesio ir mediacijos proceso standartai);

⁶⁹ Standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediacyjnego. 2006 m. birželio 26d. Prieiga per internetą: <http://ms.gov.pl/dzialalnosc/mediacje/spoleczna-rada-ds-alternatywnych-metod-rozwiazywania-konfliktow-i-sporow/dokumenty-deklaracje/> Prisijungimo laikas 2011-10-15.

⁷⁰ Standardy szkolenia mediatorów. 2007 m. spalio 29 d. Prieiga per internetą: http://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/standardyszkoleniamediatorow.pdf Prisijungimo laikas 2011-10-15.

- Psichologiniai konfliktų susidarymo, eskalacijos ir sprendimo mechanizmai (pagrindinės psichologinės žinios apie konfliktų susidarymą, eigą ir sprendimą, konfliktų sprendimo procesų panašumai ir skirtumai, pagrindiniai derybų aspektai – dalykas, pozicijos, interesai, BATNA panaudojimas);
- Praktiniai mediacijos įgūdžiai (susitikimas su šalimis, įžanginė kalba, mediacijos proceso vedimas, laikantis taisyklių ir naudojant mediacijos technikas, bendravimo įgūdžiai, įskaitant aktyvų klausymą, klausimų uždavimą, gebėjimas naudoti neutralią kalbą, taip pat gebėjimas atpažinti nemedijuojamus klausimus, suprasti tikruosius šalių interesus ir pozicijas, gebėjimas atskirti interesus, poreikius ir pozicijas, padėti šalims spręsti konfliktą, ieškant kūrybiškų variantų, gebėjimas surašyti galutinį sprendimą, gebėjimas bendradarbiauti su kitais specialistais);
- Mediacijos proceso funkcionavimo teisiniai ir organizaciniai aspektai (mediacijos teisiniai pagrindai, praktinės organizacinės problemos, bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis, nacionaliniai ir tarptautiniai mediacijos standartai, praktinis mediacijos procedūrų panaudojimas Lenkijoje).

Standartai numato ir reikalavimus organizacijoms bei individualiems asmenims, teikiantiems mediacijos paslaugas. Individualūs asmenys turi turėti universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą, mažiausiai dviejų metų patirtį, taip pat būtina ir mokytojavimo patirtis, mediatoriaus elgesio taisyklių akceptavimas bei žinios apie tai, mediacijos reguliavimo išmanymas. Standartai organizacijoms numato reikalavimus parengti mokymą programą, truncančią mažiausiai 40 val., rengti testus bei išduoti sertifikatus, nurodančius mokymosi laiką, sritį, mokymo paslaugas suteikusią organizaciją. Yra išskiriami šie mokymo būdai kaip populiariausi:

- Mediacijos inscenizacijos,
- Atvejų analizės,
- Mediacijos demonstracijos,
- Individualūs ir grupiniai pratimai,
- Diskusijos ir refleksijos,
- Klausimynai, testai,
- Teorinės paskaitos ir prezentacijos

Nepaisant to, jog mediacija Lenkijoje stipriai pasistūmėjo į priekį dar visai neseniai, yra sudarytos geros sąlygos tiek paties proceso, tiek ir mediatorių lavinimo sistemos vystymuisi: kai kurie klausimai yra reguliuojami įstatyminiame lygmenyje, o atskiros organizacijos bei aukštosios mokyklos siūlo plačios apimties mokymo programas. Šalia išsamaus teorinių klausimų sąrašo yra numatyti ir praktiniai užsiėmimai. Be to, rekomendacinio pobūdžio Alternatyvaus ginčų sprendimo visuomeninės tarybos išleisti standartai užtikrina aukštos kokybės procesą bei mediatorių rengimą, įtvirtindami ne tik svarbiausius teorinio ir praktinio paruošimo principus, bet ir pabrėždami mediatoriaus profesionalumo bei aukšto profesinės etikos lygio svarbumą. Mūsų nuomone, Lenkijoje sukurtas mediatorių lavinimo modelis yra pakankamas, be to, suteikia asmenims galimybę rinktis tarp studijų aukštosiose mokyklose bei mokymų atitinkamose organizacijose.

Lyginant su kitomis darbe analizuojamomis valstybėmis, pabrėžtina, jog Lenkijos Vyriausybė bene vienintelė ėmėsi iniciatyvos įkurti instituciją, kuri rūpintųsi tokių bendrų visai šaliai teisės aktų, kaip mediatorių etikos kodeksas, elgesio bei lavinimo standartai, leidimu, kas atitinka tiek Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendaciją dėl medicijos civiliniuose santykiuose, tiek ir Europos mediatorių elgesio kodeksą, skatinantį savarankišką elgesio kodeksų bei standartų kūrimą. Nors Jungtinės Amerikos Valstijos taip pat išleido aktą, bendrą visoms valstijoms, vis dėlto jis labiau orientuotas į konfidencialumo principo reglamentavimą, numatant minimalius reikalavimus mediatorių išsilavinimui, paliekant šį klausimų kiekvienos valstijos kompetencijai.

1.4 Švedija

1.4.1 Teisminė mediacija

Teismine mediacija Švedijoje naudojama gana retai, išskyrus darbo ginčus, kurių daugumą spręsti medicijos būdu įpareigoja teisės aktai. Privaloma medicija numatyta ir kai kuriems ginčams dėl nuomos bei intelektinės nuosavybės srityje.⁷¹ Upsalos universiteto profesorius B.Lindell išskiria šias priežastis, trukdančias medicijos vystymuisi: daugelį metų lyderės poziciją užimanti politinė partija, kurios tikslas – lygybė visuomenėje, pagrįsta solidarumu.

⁷¹ Lindell B. Mediation in Sweden // ADR Bulletin, Vol 7, No 5, 2004. Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1300&context=adr> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

Dideli mokesčiai užtikrina socialinę piliečių gerovę. Tačiau ši partija pasisakė prieš tam tikrų struktūrų, tame tarpe ir socialinių paslaugų bei teisingumo sistemos, privatizavimą, ir matė alternatyvius ginčų sprendimo būdus kaip grėsmę egzistuojančiai socialinei gerovei. Be to, Švedijoje veikia daugybė specialių tarybų ir kitų organų (tiek vyriausybės, tiek nevyriausybės organizacijos), nagrinėjančių ginčus įvairiose srityse. Nors šių organizacijų sprendimai nėra privalomi, vis dėlto dauguma konfliktų yra išsprendžiami būtent tokiu būdu. Lėtą mediacijos prigijimą autorius sieja ir su aktyviu teisėjo vaidmeniu byloje bei šalies priklausymu kontinentinės teisės sistemos šalims, kur mediacijos įdiegimas yra pastebimai lėtesnis, lyginant su vienintele Europoje bendrosios teisės sistemos atstove Jungtine Karalyste, taip pat JAV ir Australija. Kaip vieną iš priežasčių profesorius įvardija ir mediacijos infrastruktūros nebuvimą Švedijoje, t.y. yra labai mažai specialiai parengtų mediatorių, o ir lavinimo bei akreditavimo sistemos šalyje taip pat nėra. Manytina, jog būtent žinių apie mediaciją trūkumas įtakoja naudojimąsi šiuo procesu.

Taigi mediacija Švedijoje nėra reguliuojama įstatyminiame lygmenyje ir yra visuomet vykdoma *ad hoc*.⁷² Teisminio proceso kodekse (angl. Code of Judicial Procedure) yra įtraukta tik viena nuostata, susijusi su sutaikiniu, kuris vartojamas kaip sinonimas mediacijai. Straipsnis numato, jog, atsižvelgiant į kiekvieną atvejį, yra nusprendžiama, kad, jei mediacijos procesas bus tinkamesnis, teismas gali nukreipti šalis mediacijai (42 skyrius, 17 str. 2 d.)⁷³ Pažymėtina, jog teismai neturi mediatorių sąrašo, iš kurio galėtų paskirti mediatorių konkrečiam ginčui spręsti.

Pagrindinė mediacijos paslaugas teikianti organizacija Švedijoje yra Stokholmo Prekybos rūmų Mediacijos institutas (angl. Mediation Institute of the Stockholm Chamber of Commerce), kuri yra parengusi mediacijos taisykles (taikomos tiek teisminei, tiek neteisminei mediacijai). Taisyklėse numatyta mediatorių skyrimo tvarka, mediacijai skirtas laikas, pasiekto susitarimo tvirtinimo tvarka, mediatoriaus atlyginimas bei administracinis mokestis ir kiti klausimai. Yra tik keletas nuostatų, kalbančių apie mediatorių, t.y. kad jis turi būti nešališkas ir nepriklausomas, negali būti arbitru tolimesniame procese dėl to paties ginčo, nebent šalys nusprendžia kitaip, taip pat numatytas įpareigojimas laikytis konfidencialumo principo. Pažymėtina, jog nesant nei paties mediacijos proceso eigos, nei išsamesnio konfidencialumo principo reglamentavimo kituose

⁷² Adamsson P. Mediation Country Report: Sweden // JAMS International ADR Center.. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Sweden.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁷³ The Swedish Code of Judicial Procedure. Prieiga per internetą: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/15/40/472970fc.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

teisės aktuose, šalys pačios turi teisę spręsti dėl šių klausimų. Draudimas mediatoriui liudyti teisminiame procese dėl dalykų, kuriuos jis sužinojo mediacijos metu, nėra įtvirtintas teisės aktuose ir priklauso nuo šalių valios. Pareiga neatskleisti tokio pobūdžio informacijos yra numatyta Švedijos teisininkų asociacijos elgesio kodekse, todėl manytina, jog teisininkai, veikiantys kaip mediatoriai, turėtų vadovautis ir pastarosiomis nuostatomis.⁷⁴ Svarbu paminėti, kad Švedijoje vyrauja nuomonė, jog mediatorius privalo būti teisininkas. Tokios pozicijos laikosi ir Stokholmo Prekybos rūmų Mediacijos institutas, pasiūlydamas galimybę į procesą kviesti ko-mediatorių teisininką arba kitos srities specialistą tuo atveju, jei mediatorius yra kitos specialybės atstovas.⁷⁵

Stokholmo Prekybos rūmų Mediacijos institutas kartu su Vakarų Švedijos Prekybos rūmais yra parengę dvi oficialias mediatorių lavinimo programas, veikiančias dar tik keletą metų, dėl ko sunku įvertinti jų įtaką.⁷⁶ Vakarų Švedijos Prekybos rūmų asociacija yra pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su Londone įsikūrusiu Efektyvaus ginčų sprendimo centru (angl. Center for Effective Dispute Resolution),⁷⁷ kuris yra lyderiaujanti nepriklausoma verslo mediacijos organizacija tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu mastu, ir kurio viena iš veiklos sričių – mediatorių rengimas.⁷⁸ Efektyvaus ginčų sprendimo centras yra parengęs penkių dienų trukmės mediatorių mokymo programą⁷⁹, skirtą asmenims, savo veikloje susiduriantiems su konfliktų sprendimu, taip pat teisininkams, finansininkams bei profesionaliems konsultantams. Visi asmenys, vedantys kursus, yra praktikuojantys bei patyrę mediatoriai ir yra teisininkai arba verslo srities specialistai. Taigi pirmosios dvi mediatorių lavinimo kursų dienos yra skiriamos teorinių klausimų aptarimui (ginčų sprendimo metodų apžvalga, derybų, arbitražo bei mediacijos palyginimas, mediacijos stadijos, komunikavimo įgūdžiai ir kt.) bei praktiniams užsiėmimams (atvejų analizė, kiekvienam

⁷⁴ Adamsson P. Mediation Country Report: Sweden // JAMS International ADR Center. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Sweden.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁷⁵ Lindell B. Mediation in Sweden // ADR Bulletin, Vol 7, No 5, 2004. Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1300&context=adr> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁷⁶ Mediation in Sweden. 2011. Prieiga per internetą: <http://www.ciarb-europeanbranch.com/Conference/Archive/Archive%20Paris%202011/Mediation%20in%20Sweden%20by%20Michael%20Frie.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁷⁷ Chamber of Commerce of Western Sweden. Prieiga per internetą: <http://www.handelskammaren.net/> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

⁷⁸ Center for Effective Dispute Resolution. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/about_us/ Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

⁷⁹ Center for Effective Dispute Resolution. Mediator skills training. Prieiga per internetą: <https://www.handelskammaren.net/Documents/Aff%C3%A4rsjuridik/Medlarutbildning%20med%20Cedr%20-%20engelska-12-MAILpdf.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

suteikiama galimybė atlikti skirtingus vaidmenis proceso inscenizacijoje). Trečioji diena yra skiriama praktiniams užsiėmimams – vyksta detali atvejo analizė, dalyviai pademonstruoja savo įgūdžius kiekvienoje mediacijos stadijoje. Paskutinės dvi dienos yra skiriamos įvertinimui, kuomet kiekvienas dalyvis būna mediatoriumi simuliuojamoje situacijoje ir jį stebi bei vertina Efektyvaus ginčų sprendimo centro atstovas. Akreditacija priklauso nuo paskutinių dviejų dienų atliktų užduočių įvertinimo. Be to, siekiantiems būti akredituotiems šios organizacijos, būtina atlikti ir numatytus rašto darbus. Pažymėtina, jog prieš pradedant lankyti kursus, būtinas individualus pasiruošimas, t.y. duotos literatūros skaitymas bei atvejų analizavimas.

Mediatorių lavinimo ir atestacijos paslaugas darbo teisės srityje siūlo ir Mediacijos mokymo institutas (angl. Mediation Training Institute).⁸⁰

2011 m. buvo priimti nauji teisės aktai, reglamentuojantys mediaciją ir sutaikinimą, siekiant įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Savo pasiūlyme Vyriausybė įtvirtino mediatoriaus ir ginčo šalių pareigą neatskleisti informacijos, sužinotos mediacijos proceso metu. (6 str.). Naujos teisės aktų nuostatos padidins mediacijos kainą, nes reikės apmokėti daug naujų mediatorių, taip pat turės būti įdiegtos naujos procedūros, susijusios su teismine mediacija.⁸¹

Remiantis tuo, kas išdėstyta, teismo mediatorių lavinimo modelis Švedijoje nėra efektyvus. Jau buvo minėta, kad trūksta tinkamai parengtų mediatorių, o tai viena iš priežasčių, stabdančių mediacijos vystymąsi. Švedijos įstatymai nenumato net minimalių reikalavimų mediatoriui, o ir pagrindinės organizacijos, teikiančios mediatorių lavinimo paslaugas, nenustatinėja mediacijos standartų ar elgesio kodeksų, kas būdinga jau aprašytoms valstybėms. Viena pagrindinių organizacijų apsiribojo taisyklėmis, bendromis tiek teisminei, tiek neteisminei mediacijai, kurios taip pat mažai kalba apie mediatorių ir nereguliuoja su jo mokymu susijusių klausimų. Efektyvaus ginčų sprendimo centro parengta mokymo programa yra gana siaura, o tai suponuoja išvadą, kad būsimi mediatoriai jau turi turėti atitinkamą bazinį išsilavinimą. Mūsų nuomone, vienos srities mediatorių (šiuo atveju – teisininkų) dominavimas šalyje lemia ir vieno mediacijos modelio taikymą (kaip jau buvo užsiminta kalbant apie Vokietiją, teisininkai paprastai taiko vertinamąjį mediacijos stilių), o tai gali sumažinti mediacijos kokybę, kadangi skirtingi ginčai

⁸⁰ Mediation Training institute Sweden <http://www.mediationworks.com/intl/sweden.htm> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

⁸¹ Engström D., Marian C. Striking the hard bargain: the Implementation of the EU Mediation Directive in Sweden. Prieiga per internetą: <http://www.salc.se/en/articles.aspx> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

gali reikalauti nevienodų mediacijos stilių taikymo, taip pat ir skirtingų sričių specialistų, ne tik teisininkų.

Švedijos mediatorių lavinimo modelis turi mažiausiai panašumų su kitomis darbe analizuojamomis valstybėmis. Nei viena mediacijos sritis šioje šalyje nėra itin populiarius, trūksta parengtų mediatorių. Vis dėlto pastebima panaši tendencija – tam tikras mediacijos taisyklės kuria bei mediatorių mokymus organizuoja viena didžiausia organizacija šalyje. Esminis skirtumas nuo kitų valstybių, kalbant apie teisminę mediaciją – mediatorių sąrašo nebuvimas ir net minimalių reikalavimų neegzistavimas, kai tuo tarpu kitų valstybių atitinkamos institucijos (dažniausiai teismai) pačios kuria teisminės mediacijos taisyklės, mokymo programas ar numato tam tikrus standartus mediatoriams.

1.4.2 Mediacija darbo teisėje

Nacionalinė mediacijos taryba (angl. National Mediation Office) (toliau – Taryba), kurios viena iš užduočių yra mediacijos vykdymas, buvo įsteigta 2000 m. Taryba išleido derybų ir mediacijos taisyklės, kurios numato, jog, vykstant kolektyviniam ginčui ir esant šalių sutikimui, taryba gali paskirti derybų vadovą arba mediatorių dalyvauti šiame ginčo sprendimo procese. Paprastai viena arba abi šalys prašo Tarybos pagalbos ir tai leidžia jai įsikišti į konflikto sprendimą. Be šalių sutikimo Taryba mediatorių savo iniciatyva gali paskirti tuo atveju, kai nusprendžia, jog iškilo rizika kilti profesiniams streikams arba šie jau yra prasidėję.⁸² Tarybos skiriami mediatoriai paprastai yra buvę derybininkai, dirbę su socialiniais partneriais ar darbdavių organizacijomis.⁸³ Be to, Taryba turi penkis regioninius mediatorius, kurie kviečiami spręsti ginčo, iškilusio kompanijos lygmenyje, t.y. paprastai įmonei atsisakant pasirašyti kolektyvinę sutartį. Regioniniai mediatoriai yra priskirti Tarybai dvylikos mėnesių laikotarpiui ir vykdo mediaciją šalia kitų savo funkcijų. Kai kurie iš šių mediatorių yra apygardos teismų teisėjai.⁸⁴ Minėtos taisyklės apsiriboja mediatoriaus veiksmais mediacijos proceso metu, bet nereglementuoja jo išsilavinimo klausimų.

⁸² Eriksson K. The Swedish Rules on Negotiation and Mediation: a brief summary. Prieiga per internetą: http://www.mi.se/pdfs/pdfs_2010/swedish_rules_feb_%202010.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-19.

⁸³ About the National Mediation Office. Prieiga per internetą: http://www.mi.se/pdfs/pdfs_2011/eng_smftn_feb2011.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-19.

⁸⁴ National Mediation Office http://www.mi.se/inenglish/lev3_eng_adhoc.html Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

1.4.3 Aukos ir nusikaltėlio mediacija

Pirmieji projektai, susiję su aukos ir nusikaltėlio mediacija, Švedijoje pradėti vykdyti jau nuo 1980 m. Pastarieji buvo skirti darbui su nusikaltusiais asmenimis, kurių amžius nuo 8 m. iki 18 m. Po dešimties metų panašūs projektai buvo pradėti įgyvendinti ir vietiniuose municipalitetuose. 1998 m. Nacionalinė nusikaltimų prevencijos taryba (angl. the National Council for Crime Prevention) (toliau – Taryba) buvo Vyriausybės įpareigota inicijuoti, prižiūrėti, koordinuoti bei įvertinti eksperimentavimą su aukos ir nusikaltėlio mediacijos projektais.⁸⁵ Vėliau Tarybai buvo pavesta plėtoti mediaciją Švedijoje, siekiant užtikrinti paslaugos kokybę ir prieinamumą visoje šalyje. Tarybos tikslai – teikti finansinę paramą vietinėms organizacijoms, vykdančioms esamus arba inicijuojančioms naujus mediacijos projektus, taip pat teikti mediatorių mokymo paslaugas bei prisiimti atsakomybę už mediacijos metodų bei kokybės gerinimą.⁸⁶ Kaip jau buvo minėta, išsilavinimo reikalavimai mediatoriams nėra keliami. Kalbant apie aukos ir nusikaltėlio mediaciją pažymėtina, jog didelė dalis mediatorių yra socialinio darbuotojo išsilavinimą turintys asmenys.⁸⁷ 2003 m. buvo sukurtas mediatorių mokymo planas, skirtas profesionaliems mediatoriams, pažengusiems ir neprofesionaliems mediatoriams (Švedijoje neprofesionalių mediatoriumi gali tapti bet kuris suaugęs asmuo, manantis, jog turi mediatoriui reikalingų asmeninių savybių, joks specifinis mokymas nėra numatytas). Taigi bazinis mediatorių ar ko-mediatorių mokymo kursas trunka penkias dienas ir yra padalintas į dvi sesijas, truncančias po dvi dienas. Papildoma penktoji diena skiriama apibendrinimui. Abi sesijas skiria šešių mėnesių laikotarpis, o apibendrinimas vyksta dar po šešių. Sesijų skaidymo tikslas – skiriamas laikas mediatoriui įgyti patirties, kurią vėliau galima aptarti bei peržiūrėti. Šis kursas yra orientuotas į praktinius įgūdžius, derinant su teorija. Programa, skirta pažengusiems, trunka dvi dienas ir yra orientuota į teorinius aspektus bei gilesnį suvokimą apie aukos ir nusikaltėlio mediaciją apskritai, taip pat į viktimologiją, atkuriamojo teisingumo teorijas. Programa skirta mediatoriams bei mediacijos

⁸⁵ Eriksson F. Victim-Offender Mediation in Sweden and South Africa. 2008. Prieiga per internetą: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19708/1/gupea_2077_19708_1.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁸⁶ Wahlén L. Victim Offender Mediation in Sweden. 2006. per internetą: <http://restorativejustice.org/editions/2006/august06/vomsweden> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁸⁷ Mestitz A., Ghetti S. Victim-offender mediation with youth offenders in Europe. Springer, 2005. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=VX1kFS91bigC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=european+masters+in+mediation+partners&source=bl&ots=KYMzwFpTSa&sig=YdRcNNuOJ3ubROsrqCqV1uSa-g&hl=lt&ei=FfKBTu70DM26-Aa3tsDLdw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CGQQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-10-03. – P. 77.

koordinatoriams, siekiantiems įgyvendinti tolimesnius mediacijos projektus. Neprofesionaliems mediatoriams rengiami kursai taip pat trunka dvi dienas ir yra koncentruoti ties nusikaltimais nuosavybei bei nesudėtingus smurtinius nusikaltimus.⁸⁸

Pagrindinis įstatymas, reguliuojantis aukos ir nusikaltėlio mediaciją Švedijoje yra Mediacijos įstatymas (angl. the Mediation Act), įsigaliojęs 2002 m. liepos 1 d. Šis teisės aktas įtvirtina savanorišką mediaciją tarp aukos ir nusikaltėlio, kuris neturi būti jaunesnis nei 12 metų. Abi proceso šalys turi būti informuotos apie mediacijos esmę, o pati mediacija turi būti vykdoma operatyviai. Mediacijos įstatymo 4 str. kalba apie reikalavimus mediatoriui, kurie apsiriboja tik kompetencija, sąžiningumu bei nešališkumu. Kiekviena mediacijos paslaugas teikianti institucija sprendžia dėl mediatoriaus savybių, išsilavinimo bei patirties. Taip pat kiekviena institucija sprendžia ir klausimą, ar mediatorius turi būti specialistas, ar neprofesionalas (angl. layman).⁸⁹

Taigi Švedijoje tiek reikalavimus aukos ir nusikaltėlio mediatoriui, tiek ir kitos mediacijos srities specialistams nustato šias paslaugas teikiančios organizacijos, šis klausimas nėra reglamentuotas įstatymų lygmenyje. Nors ir nėra jokių išsilavinimo reikalavimų mediatoriui, pastebima tendencija, jog atitinkamose srityse vyrauja vienos srities specialistai (teisininkai, socialiniai darbuotojai). Mūsų nuomone, remiantis tuo, kas išdėstyta, mediatorių lavinimo modelis Švedijoje nėra efektyvus ir neužtikrina kokybiškos mediacijos. Organizacijų siūlomos mokymo programos yra gana siauros ir, nors didelis dėmesys yra skiriamas praktiniams užsiėmimams, nėra pabrėžiamos asmeninės mediatorių savybės ir jos nėra niekaip patikrinamos (pats asmuo sprendžia, ar turi mediatoriui reikalingų savybių). Be to, dėl reikalavimų mediatoriui sprendžia kiekviena organizacija savarankiškai, o tai leidžia įsivyrėti tiek skirtingiems lavinimo modeliams, tiek mediacijos procesams apskritai.

Pagrindinis panašumas, vienijantis visas aprašytas Europos valstybes, yra tai, jog aukos ir nusikaltėlio mediacija buvo ta sritis, kuri atsirado anksčiausiai, o jos vystymasis siejamas su savanorių veikla, kuri ilgainiui išaugo į stiprių ir įtakingų organizacijų sukūrimą, nustatančių elgesio bei praktikos standartus mediatoriams bei užsiimančios jų lavinimu.

⁸⁸ Mestitz A., Ghetti S. Victim-offender mediation with youth offenders in Europe. Springer, 2005. Prieiga per internetą: Prieiga per internetą:

http://books.google.lt/books?id=VX1kFS91bigC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=european+masters+in+mediation+partners&source=bl&ots=KYMzwFpTSa&sig=YdRcNNuOJ3ubROsrqCqV1uSa-g&hl=lt&ei=FfKBTu70DM26-Aa3tsDLdw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CGQQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false

Prisijungimo laikas: 2011-10-03. – P. 79.

⁸⁹ Eriksson F. Victim-Offender Mediation in Sweden and South Africa. 2008. Prieiga per internetą:

http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19708/1/gupea_2077_19708_1.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.

1.5 Mediatorių lavinimas Lietuvoje

2008 m. liepos 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas⁹⁰ apie mediatoriaus asmenį (įstatyme jis vadinamas taikinamuoju tarpininku) užsimena 4 str. Nuostatos apsiriboja reikalavimais būti nešališku, nedalyvauti kaip teisėjas, arbitras arba advokatas tame pačiame ginče. To paties straipsnio 5 d. įtvirtina reikalavimą mediatoriui pateikti ginčo šalims informaciją apie savo išsilavinimą ir patirtį. Tokia įstatymo nuostata suponuoja išvadą, jog mediatorius gali turėti bet kokią išsilavinimą ir patirtį iš esmės bet kurioje srityje, nes straipsnyje nėra detaliau reglamentuotas šis klausimas.

Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. patvirtintos teisminės mediacijos taisyklės⁹¹ taip pat visiškai neužsimena apie mediatorių išsilavinimą. Kai visos darbe aptartos valstybės daugiau ar mažiau įvairiuose standartuose ar elgesio kodeksuose aptaria mediatorių kvalifikacijos klausimą, kai kurių šalių teismai (JAV) net patys rengia mokymo programas arba prisiima atsakomybę už aukštą mediatoriaus kvalifikaciją bei vykdo kontrolę šioje srityje, Lietuvos teismų taryba apsiribojo mediatoriaus skyrimo tvarka bei nusišalinimo pagrindais. Mūsų nuomone, visiškas nereglamentavimas teismo mediatorių išsilavinimo, veda nekokybiško mediacijos proceso link. Be to, į teismo mediatorių sąrašą įtraukti beveik vien teisėjai ir teisėjų padėjėjai, kas leidžia teigti, jog gali įsivyrėti vienodas mediacijos stiliaus taikymas, kuris, beje, ne visada gali būti tinkamas.

Šiuo metu Mykolo Romerio universitetas siūlo mediacijos magistrantūros programą, susidedančią iš 60 kreditų bei apimančią apie 240 akademinių valandų, keletas disciplinų, susijusių su mediacija, yra įtraukta ir į teisės ir penitencinės veiklos bakalauro studijų programą⁹². Vilniaus universiteto teisės ir filosofijos fakultetas kartu su Vilniaus komercinio arbitražo teismu 2005 m. patvirtino ir surengė mediacijos mokymo kurso programą⁹³, susidedančią iš 32 akademinių valandų ir skirtą asmenims, siekiantiems įgyti mediacijos žinių ir praktinių mediatoriaus įgūdžių. Taip pat yra organizuojami įvairūs mediacijos kursai atskirų sričių specialistams (Vaiko teisių apsaugos specialistams, teisėjų padėjėjams ir kt.).

⁹⁰ Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Žin., 2008, Nr. 87-3462.

⁹¹ Teisminės mediacijos taisyklės. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/mediacija/visuomenei/> Prisijungimo laikas: 2011-12-07.

⁹² Bakalauro ir magistrantūros studijų programos. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/politikos_fakultetas/ Prisijungimo laikas: 2011-12-07.

⁹³ Mediacija. Tęstinio mokymo kurso programa. <http://bestbuydoc.com/lt/doc-file/3325/vilniaus-universitetas-vilniaus-komercinio.html> Prisijungimo laikas: 2011-12-07.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva mediatorių lavinimo modelio dar neturi, nes žengia tik pirmuosius žingsnius mediacijos įdiegimo srityje. Tačiau reikia pabrėžti, jog svarbu užtikrinti kokybišką mediacijos paslaugų tiekimą, kuris taptų įmanomas dirbant kvalifikuotiems mediatoriams. O bent minimalus mediatoriaus (tiek teisminės mediacijos, tiek privačios) kvalifikacijos ar išsilavinimo reikalavimų įtvirtinimas teisės aktuose, mūsų nuomone, didintų visuomenės pasitikėjimą šiuo nauju ginčų sprendimų būdu Lietuvoje, taip pat ir skatintų naudotis mediacija.

II. MEDIATORIŲ LAVINIMO MODELIS JUNGTYNĖSE AMERIKOS VALSTIJOSE

2.1 Mediatorių lavinimas

Iki išpopuliarėjant mediacijai JAV (maždaug apie 1960 metus), ji buvo naudojama pakankamai retai ir tik tam tikrais atvejais. Šioje srityje daugiausia dirbo savanoriai, kurie nepriklausė jokioms profesinėms organizacijoms ir kurie savarankiškai užsiėmė savo veiklos reguliavimu.⁹⁴ Nuo 1970 m. vis sparčiau augant šio alternatyvaus ginčų sprendimo būdo populiarumui, didėjo poreikis ir mediatorių lavinimui. Dar iki tol, t.y. nuo 1960 m. su mediacija susijęs kursas pradėtas dėstyti kai kuriose teisės mokyklose. Iki 1980 m. tokius mokymus siūlė jau beveik visos minėto tipo įstaigos. Tuo metu įvairius mokymus, siekiantiems tapti mediatoriais, siūlė daugybė organizacijų, kurių buvo daugiau nei pačių mediatorių. Individualūs asmenys pradėjo jungtis į organizacijas, o jau seniai gyvuojančios savo veiklą papildė nauja funkcija – mediacija (pvz.: Amerikos arbitražo asociacija).⁹⁵ Taigi situacija per keturiasdešimt metų pasikeitė iš esmės. Šiuo metu mediacijos paslaugas JAV teikia ir didžiulės privačios organizacijos, ir teismų sistemos, taip pat ir privatūs, savarankiškai dirbantys mediatoriai. Pažymėtina, jog išsiplėtė ir mediacijos taikymo galimybės, t.y. procesą imta taikyti beveik visose teisės srityse. Būtent tai ir lėmė daugybės teisės aktų, reglamentuojančių mediaciją, atsiradimą atskirose valstijose.⁹⁶

Augant mediacijos populiarumui, prasidėjo diskusijos dėl mediatorių kvalifikacijos, kurios bendros išvados nepriėjo ir iki šių dienų. Nebuvo numatyta, kokią išsilavinimą ar kvalifikaciją turi turėti mediatoriumi siekiantis tapti asmuo. Pačios organizacijos siekė sukurti mediatorių akreditacijos programas. Dauguma sukurtų programų numato minimalius reikalavimus: 40 valandų trunkantis mokymas, patyrusio mediatoriaus darbo stebėjimas arba praktika, stebint patyrusiam mediatoriui. Nesant sutarimo, kas gali medijuoti, o kas ne, profesionaliu mediatoriumi asmuo, nepriklausomai nuo jo išsilavinimo, laikomas nuo to momento, kada atsiranda už jo paslaugas mokantis klientas.⁹⁷

Dažnai JAV vyksta diskusijos dėl mediatorių teisininkų ir mediatorių- kitų profesijų atstovų. Mediacijos vystymosi pradžioje dauguma mediatorių buvo teisininkai. Vis dėlto buvo ieškoma

⁹⁴ Spencer D, Brogan M. Mediation Law and Practice. Cambridge University Press, 2006. – P. 25.

⁹⁵ Ten pat. – P. 27.

⁹⁶ Ten pat. – P. 25.

⁹⁷ Ten pat. – P. 28.

alternatyvų teisminiam nagrinėjimui, siekiant sumažinti teismų darbo krūvį, todėl teisininkai (dažniausiai advokatai ar buvę teisėjai) buvo pirmieji, kurie šia proga pasinaudojo.⁹⁸ S.Goldberg ir M.L.Shaw atlikto tyrimo, kurio metu buvo apklausti mediatoriai, savo karjerą pradėję mediacijos vystymosi pradžioje, rezultatai rodo, kad dauguma apklaustųjų tikino maną, jog dominuojančią padėtį mediacijos srityje JAV užima teisininkai. Tačiau autoriai pabrėžia skirtumą tarp taip vadinamų „mediacijos pionierių“ ir mažesnę patirtį turinčių specialistų. Teigiama, jog anksčiau pagrindinis motyvuojantis veiksnys užsiimti mediacija buvo intelektinis iššūkis bei emocinis pasitenkinimas, padėjus šalims išspręsti tarp jų kilusį konfliktą. Tuo tarpu naujoji mediatorių karta tyrimo dalyvių buvo apibūdinta kaip ta, kuri mediaciją mato kaip veiklą, kuria jie gali užsiimti išėję į pensiją. Tai nėra tikrasis pašaukimas, todėl pasikeitė pats požiūris į alternatyvų ginčų sprendimo būdą.⁹⁹ To paties tyrimo metu tiek mediatoriai, tiek ir asmenys, teikiantys mediatorių lavinimo paslaugas, išreiškė susirūpinimą dėl mediacijos kokybės kontrolės nebuvimo. Buvo išsakyta nuomonė, jog yra paruošiama per daug žmonių, o jų veikla vėliau nėra tinkamai prižiūrima ir kontroliuojama. Oficialių standartų ir kontrolės sistemos nebuvimas suteikia galimybę bet kuriam asmeniui vadinti save mediatoriumi, o tai kelia grėsmę mediacijos kokybei. Mediatorių veiklos kontrolės funkciją atlieka tik rinka.¹⁰⁰ Kadangi dominuojančia padėtį šioje srityje užima teisininkai, buvo išreikštas susirūpinimas, jog atsiranda vis daugiau proceso modelių, kur koncentruojamasi ties silpnosiomis ir stipriosiomis šalių pusėmis bei pinigų kiekiu, kuris galėtų išspręsti konfliktą.

S.Goldberg ir kitų autorių atliktų kitų tyrimų duomenims, civiliniuose ir darbo teisės ginčiuose 40 – 60 % mediatorių yra buvę teisėjai.¹⁰¹ Tačiau teisininko darbo patirtis nebūtinai lemia mediacijos sėkmę (šiuo atveju sėkmė mediacijoje įvardijama kaip abi puses tenkinančio sprendimo suradimas). Buvę teisėjai paprastai yra linkę greičiau įgauti šalių pasitikėjimą bei sugeba įvertinti silpnąsias ir stipriąsias šalių teises puses. Tačiau teisėjams mediatoriams dažnai trūksta mediacijos proceso valdymo įgūdžių, o tai sumažina sėkmės tikimybę. Mediatoriams neteisininkams kartais sunkiai sekasi įgauti šalių pasitikėjimą ir tam jie naudoja kitokias priemones – draugiškumas, empatija, geras pasiruošimas ir problemos supratimas. Pabrėžtina,

⁹⁸ Goldberg S., Shaw M.L. The Past, Present and Future of Mediation as Seen through the Eyes of Some of Its founders // *Negotiation Journal*, 2010. – P. 239.

⁹⁹ Ten pat. – P. 244.

¹⁰⁰ Ten pat. – P. 245.

¹⁰¹ Goldberg S., Shaw M., Brett J.M. What difference Does a Robe Make? Comparing Mediators with and without Prior Judicial Experience // *Negotiation Journal*, 2009. – P. 278.

kad minėtos savybės nėra taikomos visiems buvusiems teisėjams, o ir apibūdinti įgūdžiai (ypač sugebėjimas užsitikrinti šalių pasitikėjimą mediatoriumi) nebūtinai yra sėkmingos mediacijos raktas.¹⁰²

Jei mediatorius nesugeba užmegzti ryšio su šalimis, nesvarbu, kaip profesionaliai jis naudos įvairias taktikas, aprašytas literatūroje ir įsisavintas mokymų metu, nukreipti šalis bendro sprendimo link bus sunkiai įmanoma.¹⁰³ Tarpusavio ryšys yra įvardijamas kaip supratimo, empatijos ir pasitikėjimo santykis. Norint užmegzti tokius santykius, mediatoriui turi nuoširdžiai rūpėti šalių poreikiai ir interesai, ir šį rūpestį asmuo turi parodyti proceso dalyviams. Susiejant šias savybes su mediatorių mokymu, pažymėtina, jog bent jau pirmoji, tai yra nuoširdus rūpestis šalių poreikiais ir interesais, negali būti išmokyta. Mokymų metu tai turi būti ypatingai pabrėžiama, bet šių savybių pademonstravimas procese priklauso tik nuo paties mediatoriaus asmenybės. Tuo tarpu rūpestingumo demonstravimas gali būti išmokstamas demonstracijų ir interaktyvių pratimų būdu.¹⁰⁴

S.Goldberg ir M.Shaw išskiria dar keletą elementų, lemiančių mediacijos sėkmę, kurie gali būti išmokstami arba priklauso tik nuo mediatoriaus asmenybės. Prie išmokstamų ir vėliau sėkmingai taikomų proceso įgūdžių autoriai priskiria šiuos: tinkamų klausimų uždavimas, atidus klausymasis, diplomatiškumas, kūrybiškumas, proceso valdymas, padedant šalims susikoncentruoti ties problema, lankstumas, emocijų valdymas, problemų įvardijimas ir kt.¹⁰⁵ Tai, kaip išmokti įgūdžiai bus panaudojami praktikoje, priklauso nuo paties asmens. Remiantis autorių atliktų tyrimų rezultatais, visgi daugiausia kritikos sulaukia ne vieno ar kito įgūdžio neturėjimas ar neišmanymas, o apskritai neveikimas ir nepadėjimas šalims eiti bendro sprendimo link, išskyrus perdavimą šalims jų pasakytos informacijos viena kitai.¹⁰⁶ Tuo tarpu neįmanoma išmokyti asmenų būti protingais ar empatiškais. Šiuo atveju, asmenų, teikiančių mediatorių lavinimo paslaugas, pareiga yra pabrėžti pasiruošimo procesui svarbumą. Simuliacijų metu

¹⁰² Goldberg S., Shaw M., Brett J.M. What difference Does a Robe Make? Comparing Mediators with and without Prior Judicial Experience // Negotiation Journal, 2009. – P. 302-303.

¹⁰³ Goldberg S. The Secrets of Successful Mediators // Negotiation Journal, 2005. Prieiga per internetą: <https://andromeda.uchastings.edu/CNDR/docs/Articles/Goldberg,%20Stephen%20In%20Practice%20Secrets%20of%20Successful%20Mediators.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-30. – P. 365.

¹⁰⁴ Ten pat. – P. 374.

¹⁰⁵ Goldberg. S., Shaw M. The Secrets of Successful (and Unsuccessful) Mediators Continued: Studies Two and Three // Negotiation Journal, 2007. Prieiga per internetą: <https://andromeda.uchastings.edu/CNDR/docs/Articles/Goldberg,%20Mediator%20Success%20Secrets%20Part%202-3.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-30. – P. 398.

¹⁰⁶ Ten pat. – P. 415.

galima mokyti elgtis sąžiningai, nepažeisti konfidencialumo principo. Empatijos išreiškimo būdai taip pat gali būti parodomi demonstracijų ir interaktyvių užsiėmimų metu.¹⁰⁷

Taigi JAV mediatorių lavinimo klausimas buvo aktualus nuo pat pradžios ir lieka diskusinis iki pat šių dienų. Mediacijos atsiradimo pradžioje, mediatoriai veikė savarankiškai, niekieno nekontroliuojami. Tačiau šiam alternatyviam ginčų sprendimo būdai vis sparčiau populiarėjant, mediatorių kvalifikacijos svarba buvo vis labiau pabrėžiama kaip viena iš sėkmingos mediacijos sąlygų. Kaip ir anksčiau aptartose valstybėse, JAV mediacijos paslaugas teikiančios organizacijos pačios rengia mediatorių mokymo programas bei užsiima akreditacija. Priklausomai nuo atskirose valstijose taikomo mediacijos modelio, skiriasi ir mediatorių paruošimas.

2.2 Vieningas mediacijos įstatymas

2001 m. buvo priimtas Vieningas mediacijos įstatymas (angl. Uniform Mediation Act), siekiant reguliuoti mediaciją federaliniame lygmenyje, ypatingai akcentuojant konfidencialumo principo įgyvendinimą. Šiuo metu Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV), galioja per 2500 teisės aktų, daugiau ar mažiau reglamentuojančių mediaciją ar atskirus jos aspektus. Daugumą šių aktų galima pakeisti vienu, galiojančiu visoms valstijoms.¹⁰⁸ Vienas iš šio įstatymo tikslų – supaprastinti sudėtingą teisės sritį. Visų pirma, atskirose valstijose galiojantys teisės aktai skirtingai reglamentuoja tokius dalykus kaip mediacijos sąvoka, sprendžiamų ginčų pobūdis, informacijos apsauga bei išimtys, taip pat sąlygos, kada ginčas yra priskiriamas teisminei, o kada privačiai mediacijai ir kt. Tuo tarpu unifikuotas teisės aktas įveda daugiau aiškumo apimant visas valstijas, ir taip skatina efektyvesnį naudojimąsi šiuo alternatyviu ginčų sprendimo būdu. Vienodumas leidžia numatyti, ar yra galimybė, jog medijuojamas atvejis kitoje valstijoje būtų traktuojamas kaip atvejis, kuriam taikytinos teisminės ar kitokios priemonės. Be to, sprendami konfliktą asmenys negali būti tikri, ar jis neperžengs kitos valstijos jurisdikcijos ribų, nes šalys arba mediatorius gali reziduoti skirtingose valstijose, taip pat mediacija vyksta ir internetu, o nesant vienodumo, negalima užtikrinti tokių pačių sąlygų medijuoti, be to, neaišku, kurios

¹⁰⁷ Goldberg. S., Shaw M. The Secrets of Successful (and Unsuccessful) Mediators Continued: Studies Two and Three // Negotiation Journal, 2007. Prieiga per internetą: <https://andromeda.uchastings.edu/CNDR/docs/Articles/Goldberg,%20Mediator%20Success%20Secrets%20Part%202-3.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-30. – P. 415.

¹⁰⁸ Uniform Mediation Act. Drafted by the National Conference of commissioners on uniform state laws, 2001. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/mediat/2003finaldraft.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-04-13.

valstijos teisės aktai būtų taikytini tokiam atvejui. Dar vienas visoms valstijos bendro akto priėmimo privalumas yra paprastumo siekimas. Šalims bei mediatoriui, neturinčiam teisinio išsilavinimo, gali būti sunku suprasti skirtingų valstijų teisės aktuose įtvirtintas mediacijos nuostatas, ypač jei šalys ar mediatorius dalyvauja kitoje jurisdikcijoje vykstančiame procese, o vieningas aktas palengvina suvokimą, nustatydamas vienodą reglamentavimą ir trumpiau bei aiškiau formuluodamas nuostatas, todėl tokiu būdu gali būti sutaupoma lėšų bei laiko teisiniam proceso vertinimui. Įstatymas apie mediatorių kalba 9 skyriuje. Šio įstatymo 2 str. c dalis įtvirtina, jog mediatorius, esant šalių pageidavimu, turi atskleisti savo kompetenciją kiekvienu konkrečiu atveju. Šis teisės aktas nenumato jokių specialių kvalifikacijos ar išsilavinimo reikalavimų mediatoriui. Vis dėl to yra pabrėžiama, jog mediatoriaus kvalifikacija yra labai svarbi ir institucijos, atsakingos už bylos perdavimą mediacijai, turi pareigą užtikrinti tai.¹⁰⁹ Įstatyme nebuvo aptarti klausimai, kurie priklauso nuo valstijose vykdomų programų ar kitų aplinkybių. Mediatorių išsilavinimas bei kvalifikacija buvo vienas iš tokių klausimų, nes tą paprastai lemia sritis, kurioje asmenys dirba, ir nors mediatoriaus kvalifikacija yra pabrėžtinai svarbi, nėra būtina ją suvienodinti federaliniame lygmenyje.

Kiekvienoje valstijoje veikia įvairios mediacijos organizacijos, tiek teikiančios mediacijos paslaugas, tiek rengiančios mediatorių mokymo programas, kuriančios standartus bei etikos ar elgesio kodeksus. Bendras visoms valstijos teisės aktas apsiima reguliuoti tik bendruosius mediacijos klausimus, kurių reglamentavimas mažai skiriasi valstijų teisės aktuose, bet visgi gali sukelti sunkumų pasikeitus jurisdikcijai. Mediatorių lavinimo klausimas išskiriamas kaip specifinis, priklausantis nuo kiekvienos valstijos taikomo mediacijos modelio bei mediacijos srities, todėl šiuo teisės aktu sąmoningai nesiekama reglamentuoti mediatorių kvalifikacijos klausimo, paliekant tai kiekvienos valstijos kompetencijai.

2.3 Aukos ir nusikaltėlio mediacija

Šiuo metu JAV veikia daugiau nei 290 aukos ir nusikaltėlio programų. Atkuriamojo teisingumo ir susitaikymo centro atlikto tyrimo duomenimis, iš 117 tirtų programų beveik pusę iš jų kontroliuoja bendruomeninės organizacijos, kur kas mažesnę dalį – probacijos departamentai ir

¹⁰⁹ Uniform Mediation Act. Drafted by the National Conference of commissioners on uniform state laws, 2001. Prieiga per internetą: <http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/mediat/2003finaldraft.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-04-13.

bažnyčios, ir 3 – 4 % programų koordinuoja įvairios nusikaltimo aukų organizacijos bei prokuratūros.¹¹⁰ Mediatoriais aukos ir nusikaltėlio mediacijoje paprastai tampa savanoriai iš bendruomenės. Vidutinis skaičius valandų, skirtų mokymams, yra apie 31, tačiau kai kurios programos siūlo ilgesnius, 89 val. trukmės mokymus. Vidutinis laikas, skiriamas praktiniams užsiėmimams – 11 valandų.¹¹¹ Yra sutariama, jog mokymo programos yra efektyviausios tada, kai jos numato pakankamai daug praktinių užsiėmimų, t.y. filmuotos medžiagos naudojimas, trumpos prezentacijos, įgūdžių ir proceso modeliavimas, mediatorių, vedančių mokymus, patirties dalijimasis ir kt. Labai svarbus patyrusio mediatoriaus dalyvavimas mokymuose. Tokiu būdu yra suteikiama galimybė stebėti šio asmens vedamą procesą ar dalyvauti jame bei taip patikrinti savo, pradedančiojo mediatoriaus, įgūdžius. Mediacijos simuliacijos taip pat vaidina labai svarbų vaidmenį. Jų metu galima pritaikyti situaciją pagal kiekvieno poreikius, pasirinkti tam tikrus probleminius klausimus.¹¹²

2.4 Teisminė mediacija

Ginčų sprendimo centras Vašingtone kartu su Teismo administracijos institutu (angl. Institute of Judicial Administration) Niujorke, dalyvaujant aštuoniolikai Patariamiosios tarybos narių – žinomų ir gerbiamų individų iš visos šalies, gavę finansavimą iš Valstijos teisingumo instituto (angl. State Justice Institute), parengė rekomendacinio pobūdžio nacionalinius standartus, skirtus teisminės mediacijos programoms.¹¹³ Standartų tikslas – užtikrinti aukštą teisminės mediacijos programų kokybę. 6 skyriaus 1 dalis įtvirtina teismo pareigą rūpintis mediatorių, kuriems perduoda bylas, profesionalumu. Mediatorių kvalifikacija turi būti paremta įgūdžiais. Skirtingos bylų kategorijos gali reikalauti ir skirtingų įgūdžių. Vienu ar kitu atveju, šie įgūdžiai turi būti įgyjami mokymų metu bei per patirtį. Nėra numatyta, kad teismo mediatorius privalo turėti

¹¹⁰ Umbreit M.S. Victim Offender Mediation Training Manual. Center for Restorative Justice and Peacemaking, 2006. Prieiga per internetą: http://www.cehd.umn.edu/ssw/rjp/Resources/RJ_Dialogue_Resources/Training_Resources/VOM_Training_Manual_06.pdf Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

¹¹¹ Umbreit M., Greenwood J. National Survey of Victim-Offender Mediation Programs in the United States. // Mediation Quarterly, vol. 16, no 3, Spring 1999. Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/crq.3890160304/abstract> Prisijungimo laikas: 2011-07-12. - P. 241.

¹¹² Ten pat. – P. 246.

¹¹³ National Standards for Court-Connected Mediation Programs. Center for Dispute Settlement, The Institute of Judicial Administration. Washington, D.C. Prieiga per internetą: <http://courtadr.org/files/NationalStandardsADR.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

atitinkamą akademinį laipsnį. Taigi pastariesiems specialistams, kaip ir privatiems mediatoriams, nėra keliami jokie bazinio išsilavinimo reikalavimai. Nacionaliniuose standartuose yra įvardinti gebėjimai, kuriuos turi turėti mediatorius. Pagrindiniai iš jų: šalių pasitikėjimo įgijimas, šalių pozicijų nukreipimas į poreikius ir interesus, pagalba priimant kūrybiškus sprendimus, aktyvus klausymasis, problemų identifikavimas, aiškos ir neutralios kalbos vartojimas. Mediatorius taip pat turi žinoti egzistuojančius praktikos bei etikos standartus, turi išmanyti ir kitus alternatyvaus ginčų sprendimo būdus, siekiant pritaikyti tinkamiausią kiekvienam konkrečiam atvejui ir kt. Nacionaliniai standartai numato, kad teismai neturi patys tvirtinti mediatorių mokymo programų, tačiau privalo užtikrinti, kad mokymo modelis, pagal kurį buvo paruoštas mediatorius, kuriam teismas perduoda bylą, įtraukė ir tokius praktinius užsiėmimus kaip simuliacijos su aptarimu. Kai kurios valstijos reikalauja iš teismo mediatorių būti pabaigusiam būtent teismo patvirtintą mokymo programą. Nacionaliniai standartai tokios praktikos neskatina, tačiau ir nedraudžia. Pažymėtina, jog teismai už mediatoriaus profesionalumą atsako net ir tuomet, kai mediacija šalims nėra privaloma. Siekdami kontroliuoti bei patikrinti mediatorių kvalifikaciją, teismai taiko įvairius metodus: vieni prašo užpildyti atitinkamus klausimynus ar gyvenimo aprašymus, kiti daro individualius interviu. Kartais yra pasitikima teismų sistemai nepriklausančiomis organizacijomis, kurios patvirtina mediatorių profesionalumą.¹¹⁴ Nacionaliniai standartai taip pat įtvirtina nuostatą, kad teismai turi prižiūrėti mediatorių, kuriems perdavė bylą, veiksmus tolesniame procese bei taip užtikrinti aukštą jų veiksmų kokybę (galima naudoti klientų apklausą, teisėjų atsiliepimais ir kitus mechanizmus). Be to, teismas turi užtikrinti, kad mediatoriai gerintų savo įgūdžius papildomų mokymų metu. Tačiau tai yra sunkiai patikrinama, be to, nėra aišku, kaip teismai turėtų užtikrinti mediatorių įgūdžių gerinimą. Savarankiškas mediatorių mokymasis taip pat turi būti skatinamas. Nacionaliniuose standartuose teismams siūloma parengti etikos kodeksus, kartu numatant ir atsakomybę už nuostatų pažeidimus. Siūlomos nuostatos turėtų apimti tokius klausimus: nešališkumas, interesų konfliktas, mediatoriaus reklama, atlyginimas už paslaugas, konfidencialumas, mediatoriaus vaidmuo sprendimo sudaryme.

Apibendrinant galima pasakyti, jog JAV, kaip ir jau aprašytose valstybėje, mediatorių lavinimas nėra reguliuojamas įstatymų lygmenyje, taip pat nėra numatyta jokių išsilavinimo reikalavimų. Federalinis šalies suskirstymas lemia tiek mediacijos procesų, tiek ir mediatorių lavinimo

¹¹⁴ National Standards for Court-Connected Mediation Programs. Center for Disputes Settlement, The Institute of Judicial Administration. Washington, D.C. Prieiga per internetą: <http://courtadr.org/files/NationalStandardsADR.pdf>
Prisijungimo laikas: 2011-07-11.

modelių įvairovę. Tačiau esmė išlieka ta pati: organizacijos pačios kuria mokymo programas bei akreditavimo sistemas. Lyginant su kitomis valstybėmis, JAV yra pabrėžiamos asmeninės mediatorių savybės: čia kvalifikacija turi būti paremta įgūdžiais, įgytais mokymų metu ir per praktiką, tuo tarpu kitose valstybėse labiau akcentuojamas tam tikrų, priklausomai nuo mediacijos srities, specifinių žinių turėjimas. Be to, teisminė mediacija JAV numato ir mediatorių veiklos kontrolę, kas leidžia užtikrinti aukštą mediacijos proceso kokybę. Deja, to paties negalima pasakyti apie privačią mediaciją, kur tik rinka atlieka mediatorių veiklos kontrolę. Bene daugiausia panašumų galima įžvelgti tarp JAV ir Vokietijos. Abiejuose valstybėse vyrauja skirtingi tiek mediacijos, tiek ir mediatorių lavinimo modeliai. Kiekviena žemė ar valstija priima savo teisės aktus, kuria atskirus standartus ar elgesio kodeksus. Tuo tarpu JAV ir Jungtinę Karalystę, kaip bendrosios teisės sistemos šalis, sieja bendra tendencija nepriimti bendrų visai šaliai ir visapusiškų teisės aktų, susijusių su mediacija. Vis dėlto teisiniai mechanizmai gali ribotai nagrinėti neteisines perspektyvas, pasižyminčias dideliu bendrumu, kompleksiskumu, nenuspėjamumu ir inovacijomis. Dėl šios priežasties minėtose valstybėse daugybė teisės aktų reguliuoja atskiras sritis, yra koncentruojamasi į specifines veiklas (pvz.: šeimos, civilinė, komercinė mediacija ir kt.).¹¹⁵

¹¹⁵ Alexander N.M. Mediation and the Art of Regulation // QUT Law and Justice Journal, Vol. 8 No.1, 2008. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/QUTLJJ/2008/1.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

III. EMPIRINIS TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodologija, analizė ir rezultatai

Tyrimas, atliktas pasitelkiant anketinį metodą¹¹⁶, buvo skirtas sužinoti praktikuojančių mediatorių nuomonę apie mediatorių lavinimo programų efektyvumą bei kas, jų manymu, svarbiausia teoriniame ir praktiniame mokyme. Elektroniniu paštu buvo išsiųstos anketos (žr. priedą nr. 1) su trylika atvirų klausimų įvairių sričių Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Lenkijos, Švedijos bei JAV mediatoriams. Dalis anketų buvo padalinta tarptautinės konferencijos metu. Iš 43 išsiųstų anketų buvo gauta 11 atsakymų iš Jungtinės Karalystės, JAV ir Lenkijos. Nors gauta mažai užpildytų anketų, dalis atsakiusių yra patyrę mediatoriai, praktikuojantys nuo pat mediacijos diegimo pradžios (S.Goldberg, M.Shaw – JAV, A.Fraley – Jungtinė Karalystė, E.ir Z.Czwartosz - Lenkija) arba sukaupę daug patirties tiek įvairių mokymų metu, tiek ir ilgametės praktikos dėka, taip pat atstovaujantys skirtingas mediacijos sritis. Dėl šių priežasčių manytina, jog toks respondentų skaičius yra pakankamas, siekiant susidaryti bendrą nuomonę apie šių valstybių mediatorių lavinimą pačių praktikų akimis.

Taigi buvo gauti atsakymai iš mediatorių, dirbančių baudžiamosios, civilinės, komercinės, darbo, verslo, šeimos teisės, taip pat nekilnojamojo turto, bankų veiklos srityse. Šiek tiek mažiau nei pusė respondentų turi nuo trijų iki dešimties metų praktikos mediacijoje. Kita dalis – nuo 20 m. iki 30 ir daugiau („*dirbu mediatore nuo 1980 metų pradžios*“). Darbo teorinėje dalyje buvo užsiminta apie tai, jog mediacijoje vyrauja vienos srities specialistai (ypač teisininkai). Atliktas tyrimas šį teiginį patvirtino: dauguma respondentų atsakė turintys teisinį išsilavinimą (teisės magistro ar teisės daktaro laipsnis), likusi dalis yra įgiję sociologijos, taikomųjų socialinių mokslų, socialinio darbo magistro, psichologijos magistro arba politikos mokslų, psichologijos mokslų daktaro laipsnį. Į klausimus apie tai, kur ir kaip įgijo mediatoriaus profesiją, ar buvo reikalingas papildomas mokymas, siekiant įgyti specifinių žinių bei ar mokymo modelis buvo efektyvus, respondentų atsakymus galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmajai grupei priklauso jauniausi apklausos dalyviai (31-32 m), kurie mediacijos mokėsi aukštojoje mokykloje (Varšuvos universitetas, Taikomųjų socialinių mokslų fakultetas). Mediatoriai įvertino mokymo modelį kaip efektyvų, po kurio nereikėjo papildomų mokymų, pabrėždami, jog: „*ne, pati*

¹¹⁶ Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. Lietuvos teisės universitetas, Vilnius, 2003. –P. 474 -476.

stengiausi kuo daugiau skaityti ir plėsti žinias“, „kai kurių papildomų mokymų reikėjo, bet tai nebuvo būtina – praktika yra geriausias faktorius“. Taigi mediatorių mokymas magistrantūros studijose, trunkantis daugiau negu 420 val. kartu su papildomais dalykais laikytinas tinkamu ir efektyviu. Kita grupė - respondentai, įgiję bazinį išsilavinimą ir baigę specialius kursus, trunkančius nuo 40 iki 100 val. ir daugiau. Nors visi respondentai mokymo modelį įvertino kaip efektyvų, du respondentai atsakė, jog mokėsi papildomai, siekiant įgyti specifinių žinių, likę atsakė, jog papildomų mokymų nereikėjo, nes „turiu daug specialių žinių, sukaupę per 40 metų praktiką, dirbant advokatu ir teisėju“, „mokymo modelis buvo iš esmės efektyvus, tačiau metų bėgyje sukaupta praktika labai padėjo“. Du respondentai nurodė kiek kitokį modelį – vienas įvardijo, kad mediacijos mokėsi pats ir nuolat tobulina savo žinias iki pat šių dienų, o kitas – „aš buvau apmokyta, kai kūriau mediacijos programą šeimos teismuose asmenims, kuriems reikalinga priežiūra, 1980 m. pradžioje, vėliau buvau mokoma skyrybų mediacijos pas J.Haynes; jokio tolesnio mokymo neprireikė, išskyrus „mokymą“ per patirtį“. Taip pat buvo išsakyta nuomonė, jog mediatoriaus specialybė įpareigoja nuolat gilinti savo žinias bei kelti kvalifikaciją, skaitant literatūrą bei apsieičiant patirtimi su mediatoriais iš kitų valstybių, organizuojant tarptautinės konferencijas ir seminarus. Apibendrinant darytina išvada, jog nepriklausomai nuo to, kur ir kaip įgijo mediatoriaus specialybę, asmenys arba lankė papildomus kursus, gilindami tam tikrą mediacijos sritį, arba mokėsi savarankiškai. Pabrėžtina, jog, remiantis respondentų nuomone, pats svarbiausias mokymas, būtinas kiekvienam geram mediatoriui, yra praktika ir patirtis. Paklausti, kam turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys tiek teorinių, tiek praktinių mokymų metu, mediatoriai pabrėžė tokių praktinių užsiėmimų, kaip simuliacijos su vėlesniu aptarimu, svarbą. Taip pat buvo įvardinta, jog labai svarbu mokytis apie mediacijos procesą apskritai, išmokti naudoti įvairius mediacijos stilius bei mediacijos technikas („be jų net ir geriausi psichologai ar teisininkai nebus geri mediatoriai!“), mokytis klausyti bei išgirsti, atpažinti tikruosius šalių interesus. Būtinės ir psichologinės žinios.

Kadangi buvo klausiama apie mediatorių lavinimo modelių efektyvumą, kuris, manytina, įtakoja mediacijos procesą, buvo užduotas klausimas apie tai, ką mediatoriai laiko efektyvumu mediacijoje. Buvo išsakytos tokios nuomonės: „jei šalių tikslai yra pasiekiami“, „Jei mediatorius yra profesionalas, jo mediacija tikrai turėtų atnešti naudą nepaisant to, ar šalys pasirašys susitarimą. Mediacija efektyvi tai tokia, kurioje šalys komunikuoja ir atskleidžia savo interesus“, „tai šalių pasitikėjimas mediatoriumi“, „tai supratimas, derybos ir žmonės“,

„svarbu, kad mediatorius užmegztų ryšį su šalimis ir įgautų jų pasitikėjimą bei padėtų joms įvertinti jų alternatyvas“. Efektyvumu laikytinas ir savanoriškas dalyvavimas procese, skirtingų mediacijos stilių, technikų bei metodų naudojimas, empatijos jausmas bei konflikto prigimties supratimas. Mediatoriai įvardijo kriterijus, pagal kuriuos vertina savo veiklos efektyvumą: *„savęs vertinimas ir stebėjimas – ar viską padariau pagal taisykles“, „Sėkmingas rezultatas yra vienas kriterijus, bet ne vienintelis. Kitas kriterijus – šalių silpnųjų ir stipriųjų pusių supratimas.“, „Vertinu pagal tai, ar buvo išspręsta byla, arba ar suteikiau kažką vertingo šalims, pvz.: padėjau suprasti jų stipriąsias ir silpnąsias puses.“, „Vertinu pagal tai, ar sugebėjau įveikti neteisingus barjerus, trukdančius priimti sprendimą (emocijos, savo ir kitos šalies interesų nesupratimas), kad kiekviena šalis turėtų aiškų suvokimą, ko gali tikėtis iš mediacijos, ir kokios yra alternatyvos geriausias susitarimui.“.* Taigi mediacijos efektyvumą ir sėkmę mediatoriai suvokia ne vien kaip sutarimo pasiekimą ir sutarties pasirašymą, tai kur kas plačiau : mediacija efektyvi jau vien tada, jei šalys suvokia šį procesą ir žino, ko galima iš jo tikėtis, jei šalys, mediatoriaus pagalba, pradeda komunikuoti tarpusavyje, jei sužino savo stipriąsias ir silpnąsias puses, yra suprasti ir pasitiki mediatoriumi. Pagal panašius kriterijus mediatoriai vertina ne tik pačios mediacijos, bet ir savo veiklos efektyvumą.

Į klausimą, kas mediatoriaus darbe padeda labiau – žinios ar asmeninės savybės, mediatoriai atsakė labai panašiai – keletas mediatorių mano, jog svarbu tiek žinios, tiek asmeninės savybės: *„Abu...Noras padėti ir kantrybė, sugebėjimas neteisti bei klausyti yra labai svarbu padedant šalims mąstyti ir suteikia šansą kalbėti vienai su kita. Komunikacija yra mediacijos raktas. Žinios yra svarbu, nes yra tam tikrų procedūrų skyrybų teisme, kurias reikia vykdyti. Be to, mokiausi įvairių mediacijos stilių, todėl galiu taikyti kiekvieną pagal situaciją.“, „dalyko išmanymas mediacijoje suteikia šalims pasitikėjimo mediacijos procesu. Asmeninė patirtis ir savybės, naudojamos mediacijoje, padeda pasiekti gerų rezultatų.“.* Kiti apklausti asmenys įvardijo tik asmenines savybes kaip svarbesnį faktorių mediatoriaus veikloje (*„sugebėjimas įgauti šalių pasitikėjimą“, „sugebėjimas užmegzti ryšį tarp šalių“*). Taigi asmeninės mediatorių savybės, kurios paprastai nebūna išmokstamos, yra laikomos vienu iš sėkmingos mediacijos kriterijų.

Galiausiai buvo užduotas klausimas, kokios savybės yra svarbiausios mediatoriaus darbe. Respondentai išskyrė šias savybes bei gebėjimus: kantrybė, emocijų valdymas, nešališkumas, neutralumas, gebėjimas suvokti tikruosius šalių interesus, klausymas, gebėjimas užmegzti ryšį su šalimis, kūrybiškumas, tolerancija, pozityvus nusiteikimas, humoro jausmas. Asmeninėms

savybėms buvo priskirta branda ir patirtis: „*geras mediatorius yra sėkmingas tada, kai jis naudoja gyvenimo pamokas, siekiant padėti klientams pasiekti abi šalis tenkinantį sprendimą*“.

Taigi atliktas tyrimas patvirtina darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad mediacijos kokybę lemia ne tik teorinis bei praktinis mokymas, bet ir asmeninės mediatorių savybės. Visi apklausti mediatoriai pabrėžė tiek teorinių žinių, tiek praktinio pasiruošimo, o ypač asmeninių savybių, reikalingų mediacijai, svarbą. Nepriklausomai nuo asmens išsilavinimo ar srities, kurioje jis dirba, praktiniai įgūdžiai, gauti mokymų metu, taip pat profesinė ar tiesiog gyvenimiška patirtis yra svarbiausi faktoriai, nulemiantys mediatoriaus darbo kokybę. Tačiau be tam tikrų išvardintų asmeninių savybių vargu ar būtų galima tikėtis pasiekti sėkmę mediacijoje (sėkmę suprantant plačiau nei susitarimo pasirašymą, t.y. bet kokie mediatoriaus veiksmai, atnešę naudą šalims, padėję suprasti save ir kitą šalį ir pan.). Todėl idealiu atveju šios trys sritys: teorinės žinios, praktiniai įgūdžiai bei asmeninės savybės, turėtų visada būti išpildytos.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI:

1. Efektyvus mediatorių lavinimo modelis, užtikrinantis kokybišką mediacijos procesą, yra tada, kai jis apima teorines žinias, praktinius įgūdžius bei asmenines savybes, taip pat yra užtikrinama galimybė rinktis iš įvairių modelių, priklausomai nuo mediacijos srities, o mokymas, siekiant išlaikyti aukštą mediatoriaus kvalifikaciją, yra tęstinis procesas. Tačiau nesant kontrolės sistemos, sunku užtikrinti mediatorių veiklos kokybę. Nors kai kurių šalių įstatymai (pvz.: JAV) numato institucijas, atsakingas už mediatorių veiklos priežiūrą bei kvalifikacijos tobulinimą, nėra aišku, kaip tas turėtų būti patikrinama. Rinkos kontrolės sistema tinka tik valstybėms, kuriose žmonėms konfliktų sprendimas alternatyviais būdais yra toks pat įprastas kaip ir bylinėjimasis teisme, be to, turi galimybę rinktis iš daugybės savo paslaugas teikiančių mediatorių. Tuo tarpu valstybės, kur mediacija dar nėra tokia populiari, svarbu, jog mediacijos procesai būtų kokybiški, siekiant skatinti žmones naudotis mediacija bei pasitikėti ja.
2. Mediatorių lavinimo modeliai skiriasi priklausomai tiek nuo valstybės teisinės bei politinės sistemos, tiek ir nuo skirtingų mediacijos sričių. Kiekviena mediacijos sritis reikalauja iš mediatorių skirtingų žinių bei įgūdžių, todėl nėra būtina nustatyti vienodų standartų bei lavinimo modelių. Nesant vienodo reguliavimo federacinėse valstybėse, mediatorių lavinimo modeliai skiriasi ir valstybės viduje, nes kiekviena žemė (Vokietija) ar valstija (JAV) turi atskirus modelius.
3. Mediatorių mokymas paprastai vyksta dvejomis kryptimis: magistrantūros studijos universitetuose ir specialūs kursai, organizuojami mediacijos paslaugas teikiančių organizacijų arba privačių asmenų. Aukštosiose mokyklose didžiausias dėmesys bei daugiausia akademinių valandų skiriama teoriniam mokymui tiek apie mediaciją apskritai, tiek ir mokantis atskirą mediacijos sritį. Mediacijos paslaugas teikiančių organizacijų siūlomi mediatorių mokymai labiau orientuojasi į praktinių įgūdžių įgijimą ar jau esamų gerinimą, dažnai tarp mokymų (tiek teorinių, tiek praktinių) darant ilgesnę ar trumpesnę pertrauką, kurios metu mediatoriams suteikiama galimybė įgyti realios patirties ir vėliau aptarti praktikos metu iškilusias problemas.
4. Nei vienoje nagrinėtoje valstybėje nėra valstybinio mediatorių lavinimo klausimo reglamentavimo bei akreditacijos sistemos, taip pat nėra ir mediatorių veiklos kontrolės.

Kurti standartus, elgesio kodeksus bei užsiimti akreditacija yra patikima didžiausioms, mediacijos organizacijas vienijančioms institucijoms (Vokietija, Lenkija, Jungtinė Karalystė). Dėl šios priežasties valstybėse, kuriose veikia daug mediacijos bei mediatorių mokymo paslaugas teikiančių institucijų (JAV, Jungtinė Karalystė) skiriasi net ir tos pačios srities mediatorių paruošimas, kadangi kiekviena organizacija nusistato savo standartus bei savarankiškai kuria mokymo programas.

5. Nors nėra jokių išsilavinimo reikalavimų mediatoriams, literatūros analizė parodė, jog vyraujanti profesija tarp mediatorių – teisininkai (Švedijoje reikalaujama, kad mediatorius būtų teisininkas). Kadangi mediacijos skatinimas prasidėjo kaip alternatyva teisminiam nagrinėjimui, būtent teisininkai šia proga ir pasinaudojo (ypač advokatai ir buvę teisėjai).
6. Kuriant mediatorių lavinimo modelį Lietuvoje, siūlytina numatyti bent minimalius reikalavimus mediatoriui įstatymuose ar kituose teisės aktuose, siekiant užkirsti kelią visiems asmenims, pagal aptartus užsienio valstybių standartus, netinkamiems tapti mediatoriais bei neturintiems reikiamų asmeninių savybių, vykdyti mediaciją. Labai svarbu, jog pirmus žingsnius žengiantį procesą šalyje pradėtų vykdyti profesionalūs ir kvalifikuoti asmenys, kad žmonės, nusprendę ginčą spręsti šiuo alternatyviu teisminiam bylinėjimuisi būdu, nenusiviltų proceso kokybe bei rezultatais. Tačiau tokie minimalūs reikalavimai turėti skatinti įvairių sričių specialistus tapti mediatoriais.
7. Siūlytina mediatorių mokymą vykdyti aukštųjų mokyklų magistrantūros programose bei specialiose, mediacijos paslaugas teikiančioje institucijose. Aukštųjų mokyklų programas siūloma orientuoti į jaunos, patirties neturinčius asmenis, skirstant studijas į dvi dalis: pirmoji dalis būtų nukreipta į bazinių žinių apie mediaciją įsisavinimą, o antroji – į specifinę vieną sritį. Mediacijos paslaugas teikiančios organizacijos turėtų siūlyti specifinius vienos srities mokymus, skirtus asmenims, jau turintiems tam tikrą profesiją ar išsilavinimą, arba praktikuojantiems mediatoriams, siekiantiems pagilinti žinias. Šie mokymai taip pat turi apimti ir praktinius užsiėmimus. Be to, turėtų būti numatomas pakankamas praktinių užsiėmimų skaičius. Būtina užtikrinti mediacijos programų įvairovę, atsižvelgiant į mediacijos sritį bei orientuojantis į asmenį (į turimą specialybę ar baigtus mokslus).

SANTRAUKA

Mediatorių lavinimo modeliai Europoje ir JAV: lyginamasis aspektas

Šio magistrinio baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti mediatorių lavinimo modelius pasirinktose Europos valstybėje (Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Lenkijoje ir Švedijoje) bei JAV, apžvelgti mediatorių mokymo klausimo reglamentavimą įstatymuose ir kituose teisės aktuose. Darbe analizuojamas asmenų mokymas atskirose srityse: šeimos, civilinės, komercinės, darbo bei baudžiamosios teisės srityse, atskirai aptariama teisminė mediacija. Magistro baigiamajame darbe analizuojami mediacijos paslaugas teikiančių institucijų leidžiami standartai, elgesio ir etikos kodeksai, taip pat mokymo programos, vykdomos tiek pačiose organizacijose, tiek ir aukštosiose mokyklose. Buvo atliktas tyrimas, kurio metu apklausti JAV, Jungtinės Karalystės bei Lenkijos mediatoriai, siekiant išsiaiškinti jų nuomonę apie mokymo programų efektyvumą.

Darbas naudingas tuo, jog, išanalizuoti užsienio valstybių mediatorių lavinimo modeliai, išvelgiant jų privalumus bei trūkumus, aptarti kvalifikacijos standartai bei etikos ir elgesio kodeksai, mokymo programų dalykai.

Remiantis šiuo magistro baigiamuoju darbu, galima tęsti tyrimus užsienio šalyse bei Lietuvoje, padėsiančius surasti mediatorių lavinimo modelį, labiausiai tinkantį mūsų šaliai.

Pagrindiniai žodžiai: mediatorių lavinimas, mokymo programos, standartai, reikalavimai mediatoriams, kvalifikacija.

SUMMARY

Educational models of mediators in Europe and USA: a comparative aspect

The goal of this master thesis is to analyze and evaluate educational models of mediators in chosen European countries (the United Kingdom, Germany, Poland and Sweden) and USA, also overview the training of mediators in the regulation of law and other official acts. The thesis provides an analysis of the mediators' training in different areas: family, civil, commercial and victim – offender mediation, excluding court-connected mediation which is being analyzed separately from those mentioned above. The thesis also provides a review of standards, codes of ethics and conduct which are set by various mediation organizations, also training programs which are being provided by the same organizations or universities/ colleges. Furthermore, a survey was carried out among the practicing mediators from the UK, USA and Poland in order to find out their opinion on the effectiveness of the training programs.

This thesis is useful because educational models of mediators in foreign countries were analyzed, pointing out their advantages and disadvantages. Standards of qualifications, codes of ethics and conduct, subjects of training programs were discussed too.

With the use of this thesis, there is a possibility to continue research in foreign countries and Lithuania, which might help to choose the right training model for mediators in our country.

Key words: training of mediators, training programs, standards, requirements for mediators, qualification.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Žin., 2008, Nr. 87-3462.
2. Uniform Mediation Act. Drafted by the National Conference of commissioners on uniform state laws, 2001. Prieiga per internetą:
<http://www.law.upenn.edu/bll/archives/ulc/mediat/2003finaldraft.pdf>
3. The Swedish Code of Judicial Procedure. Prieiga per internetą:
<http://www.regeringen.se/content/1/c4/15/40/472970fc.pdf>
4. Lenkijos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas Nr. 55/08DNWO dėl Alternatyvaus ginčų sprendimo tarybos įkūrimo, 2005 m. sausio 8 d. Prieiga per internetą:
<http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/spoleczna-rada-ds-alternatywnych-metod-rozwiazywania-konfliktow-i-sporow/o-radzie/> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
5. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“. Prieiga per internetą:
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>
Prisijungimo laikas: 2010-10-02.
6. Europos mediatorių elgesio kodeksas. Prieiga per internetą:
http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf Prisijungimo laikas: 2010-10-02.
7. Recommendation of 21 January 1998 No. R(98) 1 of the Committee of Ministers on Family Mediation Prieiga per internetą:
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec\(98\)1%20E.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/family/7th%20conference_en_files/Rec(98)1%20E.pdf) Prisijungimo laikas: 2010-10-02.
8. Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters. Prieiga per internetą:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=420059&Site=DC> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.

9. Recommendation of 18 September 2002 No. R (2002)10 of the Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters. Prieiga per internetą: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306401&Site=CM> Prisijungimo laikas: 2010-10-02.
10. Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich, 2008 m. gegužės 18 d. Prieiga per internetą: http://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/kodeksetyczny.pdf Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
11. Standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediacyjnego. 2006 m. birželio 26d. Prieiga per internetą: <http://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/spoleczna-rada-ds-alternatywnych-metod-rozwiazywania-konfliktow-i-sporow/dokumenty-deklaracje/> Prisijungimo laikas 2011-10-15.
12. Standardy szkolenia mediatorów. 2007 m. spalio 29 d. Prieiga per internetą: http://ms.gov.pl/Data/Files/_public/mediacje/adr1/standardyszkoleniamediatorow.pdf Prisijungimo laikas: 2011-10-15.

Specialioji literatūra

13. Alexander N.M., Gottwald W., Tenczek Th. Global trends in Mediation. Kluwer Law International, 2006. Prieiga per internetą: http://books.google.com/books?id=_gq6iIxcyVgC&pg=PA223&dq=Trends%2BIn&hl=lt&source=gsb_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
14. N.M. Mediation and the Art of Regulation. // QUT Law and Justice Journal, Vol. 8 No.1, 2008. Prieiga per internetą: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/QUTLJJ/2008/1.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
15. Alexander N.M. What's Law Got To Do With It? Mapping Modern Mediation Movements in Civil and Common Law Jurisdictions // Bond Law Review, Vol. 13, 2001. Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/blr/vol13/iss2/5/> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
16. Brooke H. Mediation in the UK today. Civil Mediation Council Academic Seminar, 20 of January, 2010. Prieiga per internetą:

- http://www.cedr.com/?location=/library/articles/20110202_275.htm Prisijungimo laikas: 2011-08-17.
17. Casals M.M. Divorce Mediation in Europe: An Introductory Outline. // Electronic Journal of Comparative Law, vol. 9.2, 2005. Prieiga per internetą: <http://www.ejcl.org/92/art92-2.pdf>. Prisijungimo laikas: 2011-07-14.
 18. Czwartosz E. Qualifications of Mediators Between Victims and Offenders in Poland. <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz2/view> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
 19. Czwartosz E. Victim-Offender Mediation. Short Notes From Poland. Prieiga per internetą: <http://www.restorativejustice.org/10fulltext/czwartosz> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
 20. Engström D., Marian C. Striking the hard bargain: the Implementation of the EU Mediation Directive in Sweden. Prieiga per internetą: <http://www.salc.se/en/articles.aspx> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.
 21. Eriksson F. Victim-Offender Mediation in Sweden and South Africa. 2008. Prieiga per internetą: http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19708/1/gupea_2077_19708_1.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
 22. Eriksson K. The Swedish Rules on Negotiation and Mediation: a brief summary. 2010. Prieiga per internetą: http://www.mi.se/pdfs/pdfs_2010/swedish_rules_feb_%202010.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-19.
 23. Funken K. Comparative Dispute Management: Court-connected Mediation in Japan and Germany. // 3 German Law Journal, 2002. Prieiga per internetą: <http://www.germanlawjournal.com/index.php/docs/pdfs/TOC/index.php?pageID=11&artID=130> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
 24. Goldberg S., Shaw M.L. The Past, Present and Future of Mediation as Seen through the Eyes of Some of Its founders. // Negotiation Journal, 2010.
 25. Goldberg S., Shaw M., Brett J.M. What difference Does a Robe Make? Comparing Mediators with and without Prior Judicial Experience. // Negotiation Journal, 2009.
 26. Goldberg S. The Secrets of Successful Mediators. // Negotiation Journal, 2005. Prieiga per internetą: https://andromeda.uchastings.edu/CNDR/docs/Articles/Goldberg,%20Stephen_In%20Pra

- [ctice_%20Secrets%20of%20Successful%20Medators.pdf](#) Prisijungimo laikas: 2011-11-30.
27. Goldberg. S., Shaw M. The Secrets of Successful (and Unsuccessful) Mediators Continued: Studies Two and Three. // Negotiation Journal, 2007. Prieiga per internetą: <https://andromeda.uchastings.edu/CNDR/docs/Articles/Goldberg,%20Mediator%20Success%20Secrets%20Part%202-3.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-30.
28. Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
29. Kingsley J. A Brief History of Community Mediation in Relation to Victim-Offender Mediation. London, 2007.
30. Lindell B. Mediation in Sweden. // ADR Bulletin, Vol 7, No 5, 2004. Prieiga per internetą: <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1300&context=adr> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
31. Mestitz A., Ghetti S. Victim-offender mediation with youth offenders in Europe. Springer, 2005. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=VX1kFS91bigC&pg=PR13&lpg=PR13&dq=european+masters+in+mediation+partners&source=bl&ots=KYMzwFpTSa&sig=YdRcNNuOJ3ubROsrqCqV1uSa-g&hl=lt&ei=FfKBTu70DM26-Aa3tsDLdw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=8&ved=0CGQQ6AEwBw#v=onepage&q&f=false Prisijungimo laikas: 2011-10-03.
32. Moens G. International Trade and Business Law Annual. University of Queensland, 2001. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=O4V3pJDaO-8C&pg=PA4&lpg=PA4&dq=Mediationsstelle+Br%C3%BCckenschlag+program&source=bl&ots=-UFAs7NZKh&sig=jJaltSFDVzAH9kmdialbRGvMKYg&hl=lt&ei=50OMTpKPEJSWhQfw8OTPAw&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CBgQ6AEwAA#v=onepage&q=Mediationsstelle%20Br%C3%BCckenschlag%20program&f=false Prisijungimo laikas 2011-10-05.
33. Spencer D, Brogan M. Mediation Law and Practice. Cambridge University Press, 2006.
34. Umbreit M.S. Victim Offender Mediation Training Manual. Center for Restorative Justice and Peacemaking, 2006. Prieiga per internetą:

http://www.cehd.umn.edu/ssw/rip/Resources/RJ_Dialogue_Resources/Training_Resource/s/VOM_Training_Manual_06.pdf Prisijungimo laikas: 2011-07-12.

35. Umbreit M., Greenwood J. National Survey of Victim-Offender Mediation Programs in the United States. // Mediation Quarterly, vol. 16, no 3, Spring 1999. 241 p. Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/crq.3890160304/abstract> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
36. Wahlin L. Victim Offender Mediation in Sweden. 2006. Prieiga per internetą: <http://restorativejustice.org/editions/2006/august06/vomsweden> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
37. Wegen G., Gack Ch. Mediation in Pending Civil Proceedings in Germany: Practical Experiences to Strengthen Mediatory Elements in Pending Court proceedings. // Newsletter Mediation, International Bar Association Legal Practice Division, Vol. 2, No 3, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.jonlang.com/pdf/Mediation%20December.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-10-06.
38. Wróbel A.M. Mediation in Poland. 2007. Prieiga per internetą: <http://www.mediate.com/articles/wrobelA2.cfm> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
39. Zaksaitė S., Garalevičius Z. Teisminės ir neteisminės šeimos ginčų mediacijos galimybės. // Teisės problemos. – Vilnius, 2009 Nr.4 (66).
<http://www.teise.org/docs/workers/salomejazigmas09.pdf>

Kiti šaltiniai

40. About the National Mediation Office. Prieiga per internetą: http://www.mi.se/pdfs/pdfs_2011/eng_smftn_feb2011.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-19.
41. Adamsson P. Mediation Country Report: Sweden. . JAMS International ADR Center. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Sweden.pdf Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
42. Center for Effective Dispute Resolution. Prieiga per internetą: http://www.cedr.com/about_us/ Prisijungimo laikas: 2011-11-21.

43. Center for Effective Dispute Resolution. Mediator skills training. Prieiga per internetą: <https://www.handelskammaren.net/Documents/Aff%C3%A4rsjuridik/Medlarutbildning%20med%20Cedr%20-%20engelska-12-MAILpdf.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
44. Chamber of Commerce of Western Sweden. . Prieiga per internetą: <http://www.handelskammaren.net/> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.
45. City&Guilds. Level 4 Diploma in Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/level_four_diploma_in_restorative_practice_from_city_and_guilds/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
46. Civil Mediation Council. Prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Mediation_Council Prisijungimo laikas: 2011-09-06.
47. Civil Mediation Council Constitution. Prieiga per internetą: http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_Mediation_Council Prisijungimo laikas: 2011-09-06.
48. Civil Mediation Council Provider Accreditation Scheme. Prieiga per internetą: <http://civilmediation.org/downloads.php?f=50> Prisijungimo laikas 2011-09-06.
49. Court-based Mediation in Lower Saxony. Prieiga per internetą: <http://mediation-in-niedersachsen.com/9220.htm> Prisijungimo laikas 2011-10-06.
50. Directorate General for Internatl Policies, Policy Department C: Citizens' Rights and Consitutional Affairs. The Developement of Mediation in Poland. 2011. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201105/20110518ATT19605/20110518ATT19605EN.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
51. European Forum for Restorative Justice. Recommendations on the training of mediators in criminal matters. Prieiga per internetą: <http://www.euforumrj.org/Training/Recommendations.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
52. Family Mediation Council Agreed Minimum Requirements for Mediators Carrying Out Information and Assessment Meetings. Prieiga per internetą <http://www.familymediationcouncil.org.uk/6.html>. Prisijungimo laikas: 2011-04-09.
53. Family Mediation Council Code of Practice for Family Mediators. Prieiga per internetą: <http://www.familymediationcouncil.org.uk/5.html> Prisijungimo laikas: 2011-04-09.

54. Federal Association for Family Mediators Guidelines for Family Mediation. Prieiga per internetą: <http://www.mediation-biblum.de/guidelines.htm> Prisijungimo laikas: 2011-10-03.
55. Legal basis of mediation in Poland. Prieiga per internetą: http://www.houseofmediation.eu/index_en.php?menu=6 Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
56. MA in Restorative Justice, University of Hull. Prieiga per internetą: <http://www2.hull.ac.uk/fass/ma-in-restorative-justice.aspx> Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
57. Masters' Degree Programs, International Institute for Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.iirp.edu/master_degree_programs.php Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
58. Mediation in Sweden. 2011. Prieiga per internetą: <http://www.ciarb-europeanbranch.com/Conference/Archive/Archive%20Paris%202011/Mediation%20in%20Sweden%20by%20Michael%20Frie.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
59. Mediacija. Tęstinio mokymo kurso programa. <http://bestbuydoc.com/lt/doc-file/3325/vilniaus-universitetas-vilniaus-komercinio.html> Prisijungimo laikas: 2011-12-07.
60. Mediation Training institute Sweden <http://www.mediationworks.com/intl/sweden.htm> Prisijungimo laikas: 2011-11-21.
61. Mykolo Romerio universiteto bakalauro ir magistrantūros studijų programos. Prieiga per internetą: http://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/politikos_fakultetas/ Prisijungimo laikas: 2011-12-07.
62. National Mediation Office http://www.mi.se/inenglish/lev3_eng_adhoc.html Prisijungimo laikas: 2011-11-09.
63. National Standards for Court-Connected Mediation Programs. Center for Disputes Settlement, The Institute of Judicial Administration. Washington, D.C. . Prieiga per internetą: <http://courtadr.org/files/NationalStandardsADR.pdf> Prisijungimo laikas: 2011-07-12.
64. National Occupational Standards for Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/2010_national_occupational_standards_for_restorative_practice_skills_for_justice/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.

65. PgDip/MSc Restorative Practices, University of Ulster. Prieiga per internetą: <http://prospectus.ulster.ac.uk/course/?id=9188> Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
66. Restorative Justice Council Code of Practice for Trainers and Training Organizations of Restorative Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_code_of_practice_for_trainers_and_training_organisations_of_restorative_practice_january_2011/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
67. Restorative Justice Council Practitioner Code of Practice. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_practitioner_code_of_practice/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
68. Restorative Justice Council Accreditation Quality Mark. Prieiga per internetą: http://www.restorativejustice.org.uk/resource/rjc_accreditation_quality_mark/ Prisijungimo laikas: 2011-08-18.
69. Orkusz M. Mediation Country Report: Poland. JAMS International ADR Center. Prieiga per internetą: http://www.adrcenter.com/jamsinternational/civil-justice/Mediation_Country_Report_Poland.pdf Prisijungimo laikas: 2011-10-15.
70. Teisminės mediacijos taisyklės. Prieiga per internetą: <http://www.teismai.lt/lt/mediacija/visuomenei/> Prisijungimo laikas: 2011-12-07.

Priedas Nr.1 Klausimynas mediatoriams

My name is Giedre Maslauskaitė and I am a master student of Restorative Justice and Mediation at Mykolas Romeris University, Vilnius. I am currently writing a thesis and making a research about mediators' training models in Europe and USA. My aim is to find out which training model of mediators is the most effective. I would highly appreciate if you answered to the questions below. It would not take much of your time, whereas those answers of yours are extremely important in order to analyze this question as properly as possible. Lithuania is only at the beginning of developing mediation, that is why learning from other countries' experience is vital for the country so it would choose the right path both for training of mediators and providing good practice afterwards.

1. What is your age and gender?
2. Are you a juridical or private mediation mediator?
3. How many years you work as a mediator?
4. In what kind of mediation field you work?
5. What is your education?
6. How and where did you obtain mediator's profession?
7. Did you need additional training after completion of training, in order to acquire specific knowledge?
8. What do you think should be the most important in theory and practice of the training?
9. What do you think is the effectiveness in mediation?
10. According to which criteria do you rate effectiveness of your performance?
11. Was the model, according to which you obtained the profession of mediator, effective?
12. What do you think helps the most in your job? Acquired knowledge or personal qualities?
If knowledge, then identify them, if qualities, then which.
13. What do you think are the most important qualities of mediators' work?

Darbą atliko:

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Atkuriamojo teisingumo ir tarpininkavimo specializacijos ATTmns0-01 grupės studentė

Giedrė Maslauskaitė

El.paštas giedre.maslauskaite@gmail.com